

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Institutionen för socialt arbete

Här kommer goa gubbar

Om livskvalitet hos föreningsaktiva manliga pensionärer

Socionomprogrammet

C-uppsats

Författare: Ann-Catrin Matshede och Ylva Lindh

Handledare: Per-Olof Larsson

ABSTRACT

Titel	Här kommer goa gubbar!
Författare	Ylva Lindh och Ann-Catrin Matshede
Handledare	Per-Olof Larsson
Nyckelord	Äldre och Yngre - äldre människor, livskvalitet, socialt nätverk, maskulinitet
Bakgrund	Äldre är en samhällsgrupp med låg status. Kvantitativa studier visar att äldre är underrepresenterade i massmedia trots att de utgör omkring 17 procent av befolkningen. De uppmärksammas först när de gått in i den senare delen av åldrandet, då beroende och förfall är ett faktum. En alltför enahanda och negativ rapportering av äldre riskerar att framställa dem främst som ett samhällsproblem, något som kan leda till avståndstagande och diskriminering. Forskare menar att ökad förståelse för åldrandeprocessen kräver kunskaper om hela denna process. Det blir därför viktigt att även beskriva åldrandet utifrån den yngre - äldre pensionärens perspektiv, som ännu befinner sig på ett aktivt stadium i livet. Hur denna period i livet ser ut blir troligtvis avgörande för om åldrandet även fortsättningsvis upplevs som gott.
Syfte	Denna studie beskriver och analyserar huruvida yngre - äldre män av idag upplever sig ha livskvalitet eller ej och detta undersöks utifrån Allardts välfärdsteori och Connells maskulinitetsteori.
Frågeställningar	- Hur kan yngre - äldre mäns upplevelse av livskvalitet beskrivas? - Hur kan maskulina nätverk på äldre dar beskrivas? - Hur förhåller sig yngre - äldre män till maskulinitet?
Metod	En kvalitativ metod med deduktiv ansats har använts för studien.
Resultat	Resultatet visar att flera olika aspekter spelar in för värderandet av livskvalitet. Det övergripande resultatet pekar på att betoningen för dessa yngre - äldre män, ligger på sociala relationer/nätverk och aktivitet snarare än på det materiella planet: i aktivitet och gemenskap med andra mår man bättre. Fenomenet att söka sig till en gemenskap med andra män kan ses som ett sätt att bibehålla sin mansidentitet, men även som ett sätt att kompensera för förlorat arbete efter pensioneringen. Begreppet manlighet visar sig vara svårt att definiera, men ges av männen en traditionell beskrivning. Genom ett accepterande av åldrandet kan de yngre - äldre männen hantera den förändring detta för med sig.

FÖRORD

Tack till:

Först vill vi säga Tusen tack!! till ALLA goa Majgrabbar som vi känt oss så välkomna hos, och som så entusiastiskt har bjudit på sig själva och frikostigt delat med sig av sina livsöden. Särskilt tack också till vår hedersinformant som frikostigt berättat sina anekdoter från förr!

Ett jättetack till vår handledare Per-Olof Larsson för att vi fick ta del av din kunskap, och ditt tålamod och stora engagemang!

Vi vill också tacka Jari Kuosmanen för råd och stöd på vägen!

Vi vill även tacka Siv Hansson för att du tog dig tid att svara på våra frågor!

Ett stort tack till Maria för att du tog dig tid att hjälpa oss!

Tack också till mamma Eva som är pensionär och som hittade bilden till vår framsida!

Ann-Catrin vill tacka sin underbara familj, Mikael, Tobias, Therese, Christoffer och Josefine. Tack för att ni har funnits vid min sida och uppmuntrat mig under hela min studietid!

Ylva vill särskilt tacka Galo: Tack för din stora vänskap och kärlek och för att du alltid hejart på mig!

Sist men inte minst ett Tack! till PRO:s tidning "Pensionären" för att vi fick låna er bild till första sidan!! Bilden är hämtad från annonsen "Pigga pensionärer sökes" i upplaga nr.10, 2007, och är något bearbetad!

- När jag var liten då åkte vi skridskor på Heden (en fotbollsplan) om vintrarna. Där var spolat då. Vid ett tillfälle åkte jag igenom isen där och höll på å drunkna!
Man kunde köpa varm mjölk för 10 öre som man drack till mammas hembakta bullar som man hade med sig. När man inte åkte skridskor då åkte man kälke.
Kläderna på min tid var ju handsydda av mamma, men när jag fyllde 12 år fick jag golfbyxor, det var byxor med fickor! Det var något man fick köpa i affären.
Första jobbet jag hade var på Grönsakstorget som springtjack i ett år. På lördagar var det stora nöjet att gå Kungsgatan upp och ner för att titta på flickorna. Annars var det ju mest fotboll.

Olle 80 + "Hedersinformant"

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Inledning	6
1:2 Bakgrund	
1:3 Syfte och frågeställningar	
2. Historia	8
3. Undersökningsgrupp och undersökningsområde	9
4. Teori	10
5. Centrala begrepp	13
6. Tidigare forskning	15
7. Metod	18
8. Presentation	23
9. Resultat och analys	25
9:2 Det var många barn i huset	
9:3 Att Ha Att Älska Att Vara	
10. Sammanfattning av resultat / analys	41
11. Slutdiskussion och kommentarer	44
12. Litteraturförteckning	48
Bilagor	
Bilaga 1. Presentationsbrev	
Bilaga 2. Intervjuguide	

1. INLEDNING

Är inte ättestupan bättre? frågar man sig när man läser följande rubriker hämtade ur dagstidningen Göteborgsposten:

”88-åring fick rätt i länsrätten – kände sig otrygg hemma – men nekades särskilt boende av kommunen” (Johansson, 2007, s.19), ”Personalen räcker inte till omsorgen – promenader, pratstunder och blöjbyten är saker som prioriteras bort när tiden är knapp” (Ljung, 2007, s.4 ff), ”Äldrepersonal får för dåligt betalt - Antalet Lex - Sara anmälningar är stort - frågan är varför vården inte är bättre inom äldreomsorgen” (Lenken, 2007, s.6-7).

I radioprogrammet ”Kön – vem bryr sig?” framkommer att under de närmaste 30 åren kommer antalet äldre över 85 år att fördubblas. Äldre har idag ingen hög status i samhället. Barnen är en investering för framtiden men de äldre blir allt mer en ekonomisk börda och behandlas därefter. M. Szebehely, professor på institutionen för socialt arbete vid Stockholms universitet, berättar i programmet utifrån sin forskning om äldreomsorgen. Hon har sedan 1980-talet sett en kraftig minskning av den offentliga omsorgen. Hennes forskning visar att äldreomsorgen idag har blivit en klassfråga. De äldre med hög utbildning och större resurser kan köpa tjänster medan de lågutbildade blir beroende av anhöriga (Sveriges Radio P1, 2007).

I tidskriften *Socionomen* presenteras att, trots att pensionärer utgör omkring 17 procent av befolkningen, är de enligt kvantitativa studier underrepresenterade i massmedia. Då de förekommer, framställs de ensidigt som en problemgrupp i samhället. När det skrivs om äldre görs det därför att de som grupp anses *ha* problem och för att de anses *vara* ett problem. Äldre människor förknippas oftast med begrepp som: sjukdomar och hälsoproblem, ensamhet eller att man har svårt att utföra olika sysslor, att man behöver men inte får vård, omsorg och annan hjälp på ett bra sätt. Det är en rapportering som Nilsson & Jönsson, författarna till artikeln, menar bidrar till en genomgående negativ syn på åldrandet, bestående av förfall, förluster och beroende. Äldre som samhällsgrupp framställs ofta idag både som homogen, och som en grupp som kan upplevas som ett hot mot samhällsekonomin (Nilsson. & Jönsson. (2007). *Socionomen nr.4*, 27-28).

Andersson påpekar att om förebilder saknas eller om rapporteringen huvudsakligen är negativ, leder detta till att många troligen tar avstånd från att betrakta sig som äldre, och ”de” äldre blir något att undvika. På samma sätt vad som gäller andra utsatta grupper i samhället som invandrare, kvinnor, barn, psykiskt sjuka, ger den massmediala bilden av äldre och åldrande uttryck för och underbygger en allmän diskriminering i samhället (Andersson, 2002).

1:2 Bakgrund

Den ökade livslängden har lett till att vi idag lever en tredjedel av vårt liv som pensionärer. Idag är drygt 1,5 miljoner människor i Sverige 65 år eller äldre. 1,1 miljoner av dessa svenskar är mellan 65 och 79 år gamla och kan därmed räknas till (den tidigare delen av åldrandet) den så kallade ”tredje åldern”. Den fjärde och senare delen av åldrandet antas man i Sverige uppnå först vid 80- 85 års ålder. Samtidigt som det konstateras att dödligheten har minskat kraftigt hos de äldre så har också andelen med svår ohälsa reducerats under de senaste decennierna. Detta betyder att de flesta av oss kan förvänta oss ett längre liv i aktivitet och god hälsa långt upp i åren. Av det som inledningsvis sades kan man utläsa att äldre i samhället idag blir uppmärksammade först då de gått in i den senare delen av åldrandet, då beroende och förfall redan är ett faktum (Öberg. (2007). *Socionomen nr.4*, 14-16).

Att lyfta fram orättvisor i samband med det slutliga åldrandet är naturligtvis både mycket viktigt och nödvändigt, men forskare pekar på betydelsen av att se åldrandet ur ett längre livsperspektiv (det så kallade livsloppsperspektivet). För att förstå åldrandeprocessen krävs kunskaper om hela denna process, och därmed hur denna förändras över tid. Att studera åldrandet på detta sätt ger också riktlinjer om vilka förändringar som kan uppstå för äldre i framtiden (Öberg. (2007). *Socionomen nr.4*, 14-16).

Därför blir det betydelsefullt att även beskriva åldrandet utifrån den yngre - äldre (mellan 65-79 års ålder) pensionärens perspektiv, som ännu befinner i ett aktivt stadiet i livet. Att studera vad som ger livskvalitet för den yngre - äldre pensionären, som alltså utgör den större delen av själva åldrandeperioden, och hur denna tid ser ut, blir troligtvis avgörande för om även det fortsatta åldrandet blir gott.

1:3 Syfte och frågeställningar

Syftet med denna studie är att beskriva och analysera vad som ger livskvalitet bland yngre – äldre män, 65-79 års ålder. Utgångspunkten är en aktiv pensionärsförening bestående av manliga medlemmar.

Studien utgår och analyseras utifrån två perspektiv: välfärd och maskulinitet, och dessa bygger på två huvudteorier: *Allardts* välfärdsteori och *Connells* maskulinitetsteori.

Syftet har konkretiserats i form av tre övergripande frågeställningar som lyder:

- *Hur kan yngre - äldre mäns upplevelse av livskvalitet beskrivas?*
- *Hur kan maskulina nätverk på äldre dar beskrivas?*
- *Hur förhåller sig yngre - äldre män till maskulinitet?*

Centrala begrepp i studien är äldre och yngre-äldre män, livskvalitet, socialt nätverk och maskulinitet.

2. HISTORIA

Här följer en inledande historisk presentation av undersökningsgruppens uppväxtområde.

Majorna

Redan på stenåldern bodde det människor i det som idag kallas Majorna. Nedanför Sannaskolan har man hittat en stenåldersboplats. På kartor från mitten av 1600 talet finns namnet Mayerna. Var namnet kommer ifrån och vad det betyder vet man inte riktigt. En förklaring är att det är en dialektal variant av ordet mej som betyder inseglingsmärke, eller att det kommer från ordet maerna, som betyder sank ängsmark. Forskare i Ortsnamn anser att namnet kommer från det finska ordet maja, som betyder koja. Majorna införlivades med Göteborg 1868. Bebyggelsen var då framför allt koncentrerad till området vid älven, och bestod av fritt stående låga trähus. I övrigt var det ängsmark och öppna områden. År 1878 presenterades en ny stadsplan, och man började nu bygga de så kallade landshövdingehusen. Dessa hus har en nedre stenvåning, och två övre trävåningar. När man byggde de nya landshövdingehusen rev man också de gamla trähusen. Det finns i Gathenhielmska kulturreservatet ett fåtal av de låga trähusen bevarade. I den nya stadsplanen behöll man vissa delar av Allmänna vägen, men gatan rätades och breddades. Större delen av den heter idag Karl Johansgatan. Stadsdelen Majorna har alltid till stor del tillhört arbetarklassen. Befolkningen var sjömän, fabriksanställda hamnarbetare och hantverkare. Familjerna var ofta stora och man bodde i små lägenheter på ett till två rum och kök med utedass och vedbod. I källaren på huset, eller på gården fanns också brygghuset där man tvättade kläder och bryggde öl. Det var inte ovanligt att man bodde sex barn och kanske också någon mor eller farförälder i samma lägenhet. Mamman var för det mesta hemma och skötte om familjen, medan pappan arbetade. Centrum i lägenheten var köket. Där fanns den värmande vedspisen och en vask med kallvatten. Barnen sov i köket. Lägenhetens rum fungerade som föräldrasovrum, vardagsrum och ibland också som finrum. I rummet fanns det också en kakelugn. Gemenskapen mellan de som bodde i kvarteret var stark, kanske beroende på de fattiga levnadsförhållandena. "Svalelaget", dvs. de familjer som bodde på samma trappavsats, blev en grundläggande enhet och trygghetsfaktor för de boende. (Carlsson, 2007; Larsson & Olsson, 2007; Föreningen Gamla Majgrabbar, 2007).

3. UNDERSÖKNINGSGRUPP OCH UNDERSÖKNINGSOMRÅDE

Undersökningsgruppen består av tio stycken yngre – äldre (i åldern mellan 65-79) manliga pensionärer, alla medlemmar i en aktiv pensionärsförening i Göteborg. Utöver dessa tio deltagare har vi fått ytterligare värdefull information av en något äldre (80 +) ”hedersinformant”, också medlem i föreningen.

Anledningen till valet att studera de yngre - äldre männen är att dessa fortfarande kan antas vara vid så pass god hälsa att de fortfarande är socialt aktiva och därmed kan klara av en längre intervju- situation.

Här nedan följer en presentation av föreningen Gamla Majgrabbar som deltagarna i undersökningsgruppen är medlemmar i. Detta är en pensionärsförening som startade 1952 och välkomnar män från 60 års ålder. För att bli medlem är önskemålet att man ska ha en anknytning till stadsdelen, att man är född där eller har bott länge i området. Föreningens medlemmar är aktiva på olika sätt, bland annat ger man årligen ut en jultidning, man anordnar resor, har månadsmöten på Dalheimers hus med inbjudna föreläsare, håller föredrag och forskar historiskt kring Majorna. Framförallt ger föreningen medlemmarna en mötesplats för gemenskap i föreningslokalen Gavanna som är en stuga på Pölgatan i Gathenhielmska reservatet i Majorna. Till Gavanna är alla medlemmar välkomna måndag till fredag på ”lite tjöt och en fika.” Alla husen i Gathenhielmska reservatet har sitt ursprung från 1700-talet och vissa av husen disponeras nu av andra pensionärsföreningar.

4. TEORI

I detta kapitel redogörs för de teorier som denna studie grundar sig på : Allardts välfärdsteori och avslutningsvis Connells maskulinitetsteori. Kapitlet avslutas med en sammanfattning av dessa teorier.

Allardts välfärdsteori

Studiens struktur utgår från och analyseras med hjälp av bland annat Allardts välfärdsteori. Denna teori talar om de allmänmänskliga behoven av ”Att ha”, ”Att älska”, och ”Att vara”. Dessa begrepp har en avgörande roll enligt denna teori, men inte i form av enskilda individers preferenser utan som rent allmänmänskliga behov. Dessa behov kan ses som de sociala resurser man har eller saknar, och som påverkar och avgör välfärden eller livskvaliteten. Meeuwisse & Swärd menar att teoretiker som exempelvis Laursen & Lorentzen har sett att det skett förändringar i den skandinaviska debatten angående välfärdssamhället samt villkoren för dem som har det sämst. Man menar att fokus flyttats från begrepp som fördelningspolitik, bristtillstånd och materiella värden till att mer och mer handla om ”tillhörigheten till samhälleliga gemenskaper och sociala nätverk”. Laursen & Lorentzen (1997, citerad, i Meuwisse & Swärd, 2002 s.85). Vidare talas det om en ”uppgradering” av Allardts (1980) ”Att vara” och ”Att älska” värden, att betydelsen av mellanmänskliga relationer och behoven av bekräftelse och identitet åter aktualiseras. Teoretiskt bygger levnadsnivåforskningen på det så kallade resursperspektivet d v s levnadsnivån styrs av faktiska resurser. Ju mer resurser - desto större möjligheter för människor att välja det liv man vill leva (Meuwisse & Swärd, 2002). Allardt beskriver de olika typerna av behov definierade genom karaktären av behovstillfredsställelse och som motsvarar vissa allmänna välfärdsdimensioner, som kan benämnas med: *att ha, att älska och att vara*.

Vissa behov är sådana att tillfredsställelsen av dem är definierad i termer av *resurser som individen har (”att ha”)* (alltså resurser som behövs för att tillfredsställa övriga behov) och det handlar här om: hälsa, kostvanor, bostad, fritid, social trygghet (familj, vänner), ekonomiska resurser, politiska resurser.

Först följer de grundläggande fysiologiska behoven, sedan kommer behoven av trygghet, av kärlek, av erkänsla och av självaktualisering. *Ha värden* är centrala och primära vid skapandet av en välfärdsanalys: en viss miniminivå av materiella resurser är en förutsättning för liv över huvudtaget.

Det andra behov som Allardt talar om i sin teori är däremot tillfredsställelsen definierad på basen av *hur man förhåller sig till andra människor (”att älska”)*. Det är t ex fallet med kärlek, solidaritet, kompanjonskap o s v. Kärlek är inte något som man besitter utan en relation, som innebär att man får vara en både mottagande och givande part. *Att älska* handlar om att människan som individ har behov av solidaritet, kompanjonskap och att ingå ett nätverk av sociala relationer, där man uttrycker att man tycker och bryr sig om varandra. Bristen på gemenskap har direkta följder för individen. Kliniska studier visar hur neuroser och psykoser kan tolkas som är orsakade av att individen är utstött eller står utanför gemenskapen (Allardt, 1980).

En tredje typ av behov som Allardt beskriver i sin teori är sådan att tillfredsställelsen närmast är definierad på basen av *vad man är i relation till samhället ("att vara")*.

Tillstånd av självaktualisering el självrealisering kan närmast beskrivas såsom motsatsen till främlingskap. En alienerad individ är inte sig själv i sin relation till samhället, världen och naturen utan *en vara*, en beståndsdel vars roll är helt definierad av krafter utanför honom själv.

De viktigaste komponenterna för *vara* värden är:

- att individen blir betraktad som en person (ett visst mått av oersättlighet)
- att individen åtnjuter anseende (uppskattning)
- att individen har möjlighet till sociala och privata aktiviteter (att göra)
- att individen har möjligheter att påverka beslut, som gäller hans miljö
- och liv (politiska resurser)

Det centrala här blir individens kontroll över händelser som påverkar hans liv, det handlar om inflytandet över sitt eget liv och möjligheten att påverka samhället/miljön (som också skapar tillhörighet).

I Allardts teori används begreppet livskvalitet för att täcka sådana behov, där graden av tillfredsställelse inte definieras genom förekomsten av materiella resurser (Allardt, 1980).

Välfärdsmått grupperas under värdekategorierna "Att ha", "Att älska" och "Att vara" och de subjektiva attityderna i två kategorier: missnöjes- och trivselattityder. Det finns en viss överensstämmelse mellan välfärdskomponenterna och attitydskalorna, missnöjesattityderna rör problem kring levnadsnivån, medan trivselfrågorna täcker problem som är centrala vid en analys av "att älska" och "att vara" (Allardt, 1980 s.139).

Figur 1 Allardts beskrivning av "Att ha, Att älska och Att vara

	Välfärd	Lycka
Levnadsnivå	<p><i>Att ha:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inkomst 2. Bostadsstandard 3. Sysselsättning 4. Utbildning 5. Hälsa 	<p><i>Missnöjesttityder:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 13. Samhällsmotsättningar 14. Jämlikhet – ojämlikhet 15. Upplevd orättvisa 16. Inkomstillfredsställelse
Livskvalitet	<p><i>Att älska:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 6. Lokal gemenskap 7. Familjegemenskap 8. Vänskapsförbindelser <p><i>Att vara:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 9. Anseende 10. Oersättlighet 11. Politiska resurser 	<p><i>Trivselattityder:</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 17. Lycka 18. Behovstillfredsställelse

(Allardt, 1980 s.23).

Connells hegemoniska maskulinitetsteori

Här nedan följer en beskrivning av Connells maskulinitetsteori:

Begreppet ”hegemoni” har Connell lånat från Gramscis analys av klassrelationerna, som syftar på den kulturella dynamik som möjliggör för en grupp att hålla sig kvar på en topp-position i samhället (Connell, 1999). Enligt Connell innebär hegemonisk maskulinitet ett modernt svar på patriarkatet, för att på så sätt legitimera männens fortsatta dominans över kvinnorna (Kuosmanen 2001). Men det handlar inte bara om överordnande och dominans över kvinnorna, utan även om över- och underordnande av andra mansgrupper samt mellan dessa. Lågst på den maskulina hierarkiskalan står kvinnor men även homosexuella män, eftersom homosexualitet är kopplat till femininitet. De flesta män är naturligtvis inte några förtryckare i sann mening eller brukar våld gentemot kvinnor, men de drar ändå indirekt nytta av hegemonin eftersom de får fördelar av denna menar Connell. Det handlar snarare om auktoritet än om våld. Connell menar också att det är viktigt att ta andra begrepp med i beräkningen då man talar om genus, så som klass och etnicitet.

Hegemonin är inte statisk, den förändras i takt med att regler och normsystem i vårt kulturella samhälle ändras. Den hegemoniska maskuliniteten och den makt som denna innebär, kan när som helst ersättas och utmanas av både kvinnorna och av manliga grupperingar. Connell diskuterar också generationsaspekten av underordnad maskulinitet, och nämner här till exempel äldre mäns förtyck mot yngre män på en arbetsplats, när dessa män blir äldre blir det deras tur att inta denna högre position (Kuosmanen, 2001).

Ett område som enligt Connell tydligt uppvisar ett maskulint hierarkiskt uppbyggt system är inom idrotten, grundat på tävling, hierarki samt uteslutande och dominans över kvinnor. Eftersom maskulinitet är så direkt förknippat med fysiska attribut, blir den särskilt sårbar då kroppen på något sätt genomgår en förändring exempelvis vid invalidisering, sjukdom eller åldrande. Connell menar att det i dessa situationer blir nödvändigt för mannen att omdefiniera sin manlighet för ett upprätthållande av identiteten, och han nämner tre olika strategier för detta: 1) att försöka övervinna den fysiska svårigheten till exempel genom att visa prov på fortsatt sexuell förmåga. 2) att göra en omformulering av definitionen av maskulinitet och föra den närmare det som dessa män numera kan prestera. 3) att helt gå emot den hegemoniska maskuliniteten. Det enda som Connell menar att man inte kan göra är att ignorera det förändrade tillståndet (Connell, 1999).

Sammanfattning av teorier

Allards värdekriterier (Att ha, Att älska och Att vara) och dess behov innebär ett socialt kapital eller resurser som vi alla har eller saknar och som på olika sätt blir avgörande för vår livskvalitet.

Connells maskulinitetsteori bygger på mäns hierarkisering och dominerande position gentemot kvinnor men även mellan män och olika maskulina grupperingar. Connell menar att mansidentiteten tvingas finna nya sätt att omdefiniera sig vid förändring, exempelvis vid åldrande.

5. CENTRALA BEGREPP

Här följer en förklaring av studiens centrala begrepp: *äldre* och *yngre - äldre män*, *livskvalitet*, *socialt nätverk* och *maskulinitet*.

Äldre- och ”yngre- äldre” män

Äldre män ses ofta som en homogen grupp i samhället, istället för en grupp individer med olika livserfarenhet.

Livsloppsperspektivet

Andersson menar att man istället kan se de äldre ur ett livsloppsperspektiv som olika ”kohorter” som rör sig genom historisk tid, och där varje åldersgrupp har sina egna specifika livserfarenheter skapade utifrån upplevda förhållanden tidigare i livet. Enligt livsloppsperspektivet studeras åldrandet utifrån hela livet, från födelse till död, istället för enbart utifrån slutet av livet. Och livsloppet studeras som en social institution som är föränderlig i takt med att samhället utvecklas. I livsloppsperspektivet utgår man också från att det krävs förståelse för och kunskap om övrigt livslopp samt att varje period av utveckling förstås bäst genom ett beaktande av helhetsbilden av individens liv, samt individuella motiv liksom de möjligheter och begränsningar som samhället står för. Kännetecknande för livsloppsperspektivet är också att man ser åldrandet som en livslång process, åldrandet har många dimensioner, samt att ingen åldersperiod ses som mer betydelsefull eller bättre än någon annan. Minnen från positiva eller negativa erfarenheter från de olika livsloppsperioderna blir ett sätt att stödja olika former av sociala aktiviteter i åldrandet och därigenom öka livskvaliteten och livstillfredsställelsen. En missuppfattning som Andersson menar ofta görs idag är att räkna hela gruppen ”äldre” till minoritetsgruppen av ”problematiska” äldre, boende på institutioner (Andersson, 2002).

Indelning av livslopp

På grund av en ökad livslängd och en allt ökande befolkning görs numera även en indelning av ålderdomen. Den äldre befolkningen indelas i yngre - äldre och äldre - äldre. I Sverige brukar man räknas som äldre - äldre först i 80- 85 års åldern.

Ett annat sätt att dela in åldrandet är genom Lasletts teori om den tredje åldern, och ett indelning av livsloppet i fyra åldrar varav ålderdomen består av den tredje och den fjärde åldern. Den tredje åldern handlar om självförverkligande och den fjärde om slutligt beroende, skröplighet och till slut om död (Andersson, 2002).

Livskvalitet är ett komplext och på många sätt svårdefinierat begrepp.

Det tycks som om olika forskare har kommit fram till olika resultat om vad begreppet bör innefattas av. Enligt Allardt (1980) har begreppet livskvalitet inte getts någon klar teoretisk betydelse. Allardt sammanfattar denna besvärliga term med orden: ”allt som gör livet gott för människan” (Allardt, 1980).

Livskvalitet innebär att vara aktiv, att ha aptit på livet, att känna engagemang, och frihet att kunna välja, samt att ha kontroll över sina handlingar. Gemenskap innebär att ha ett nära och ömsesidigt förhållande till en annan människa samt att ha vänskap och gruppsamhörighet. Med självkänsla avses att ha självförtroende samt att kunna känna sig tillfreds som människa. Grundstämning av glädje bör innefattas av trygghet, harmoni, frånvaro av oro, bekymmer och ångest. Enligt Naess är allt detta viktigt för att kunna uppnå livskvalitet (Naess, 1987).

Naess beskrivning av livskvalitet ligger nära den som Allardt ger, förutom att han gör en mer strukturell uppdelning efter Att ha, Att älska och Att vara (Allardt, 1980).

Socialt nätverk: Andersson menar att social förankring, social kontakt, socialt deltagande, informellt och emotionellt stöd samt socialt inflytande utgör olika aspekter på det sociala nätverket. Dessa aspekter har visat sig ha positiv effekt på välbefinnandet, främst i form av bättre hälsa, mindre utsatthet och sårbarhet som ett fungerande socialt nätverk utgör. Andersson beskriver två skilda livshistorierelaterade sociala nätverksmönster för män och kvinnor: för män handlar det främst om social uppskattning och socialt inflytande medan det för kvinnor i första hand handlar om socialt deltagande och social förankring och instrumentellt stöd (Andersson, 2002).

Maskulinitet: Connell anser att 1900- talets forskning har misslyckats i skapandet av en sammanhängande vetenskap av maskulinitet. Genus är enligt Connell en komplicerad struktur, som kräver att man tittar på hela strukturen för att kunna se hur maskuliniteten är placerad inom denna. Kroppen är ofrånkomlig vid definierandet av maskulinitet menar Connell. Connell talar om en historisk process som inbegriper kroppen och inte en bestämd uppsättning av biologiska bestämningar. Genus är social praktik som hela tiden hänvisar till kroppar och det kroppar gör. Connell menar vidare att maskuliniteten omfattar både personligheten och de sociala relationerna och det centrala är samspelet mellan dessa två (Connell, 1999).

6. TIDIGARE FORSKNING

I detta kapitel redogörs för tidigare gjord forskning som har relevans för studiens undersökningsområde.

Kuosmanen har i sin studie Finnkampen intervjuat ett trettiotal invandrade finska män i Sverige, och har särskilt intresserat sig för orsaken till att dessa mäns liv utvecklats på så olika sätt. Männerna i studien är födda och uppväxta under olika årtionden och de har olikartade historiska, kulturella samt sociala omständigheter. En många gånger dålig utbildningsbakgrund samt en stel och traditionell manlighet har lett till marginalisering, och ett sökande efter gemenskap i gruppering med andra män. Resultatet visar på att socialgrupp/klass, etnicitet och kön interagerar med varandra. Just maskulinitet var en viktig variabel för hur man lyckats ta sig fram i livet, inte bara på strukturell nivå utan också på gruppnivå samt på ett individuellt plan.

Kuosmanen som i sin analys utgår från Connell, menar att homosocialitet (mäns sökande efter manliga grupperingar) grundar sig i barndomens identitetsskapande och förstärks genom de kulturella sammanhang i vilka männen ingår i under livet. Kuosmanen diskuterar homosocialitet utifrån maktaspekten, och även om det primära inte behöver innebära en vilja att utöva makt över kvinnor, kan männens dominerande position i förhållande till kvinnor leda till att de i första hand söker bekräftelse i sin egen grupp. Dessa tankegångar stämmer överens med Connells diskussion om hegemonisk maskulinitet (Kuosmanen, 2001).

Kukkonen som har studerat språkets betydelse, säger att språket är den viktigaste identitetsskapande faktorn. Det handlar inte bara om det talade språket utan om alla ”språk” som vi använder oss av för att kommunicera med, som signaler, tecken, kroppsspråket och även tystnaden. Språket får en social funktion i umgänget med andra människor, och utgör en central existentiell del av vårt liv. I språket lagras känslor, kultur och makt. Så snart vi börjar tala avslöjar vi oss, vårt språk lagrar och ger uttryck för könsbundna drag, ålder, regional och social hemvist, personliga egenskaper och tillfälliga sinnestämningar. En stark språklig identitet gör att vi känner oss säkra på och i vårt språk (Kukkonen, 2003 s.8). ”Identitet betyder att vi skapar vår berättelse av våra identiteter och våra språk i språket” (Kukkonen, 2003 s.18). Vi är ständigt på spaning efter den tid som flytt och minnena strukturerar vårt liv så att vi kan gestalta nuet och framtiden till en ny berättelse. Kukkonen hänvisar till en undersökning av Hyppää, som jämfört den finska majoritetens och den finlandssvenska minoritetens levnadssätt. Resultaten visar att den finlandssvenska minoriteten är lyckligare eftersom det sociala umgänget är intimare, kontakterna och därmed det språkliga beteendet öppnare. Den sociala sammanhållningen gör att människor lever längre, är friskare och lyckligare, vilket kan förklaras med ”gemenskapsandan” och att man ”talar samma språk” samt behärskar gemensamma koder och signaler. I den sociala gemenskapen menar Kukkonen, aktualiseras därmed betydelsen av språkets ”vederkvickande och livsbejakande funktion”. Hyppää (2002 citerad i Kukkonen, 2003 s.16).

Nilsson et al., har i en studie undersökt betydelsen av livskvalitet utifrån Allardts definition; Att ha, Att älska och Att vara, hos en grupp äldre bestående av 87 personer från 75 år och uppåt. Undersökningen bestod huvudsakligen av öppna frågor om: "Vad betyder livskvalitet för dig?". Frågorna i studien innehöll bakgrundsvariabler om: subjektivt upplevd hälsa, kognitiv funktion, sociala relationer och rekreationella aktiviteter. Resultatet visade att betoningen ligger på hälsa, oberoende, belåtenhet/förnöjsamhet, ett stillsamt liv och personlig integritet. Författarna skriver inledningsvis, att vår kunskap om livskvalitet på äldre dar är otillräcklig, och då det saknas en allmänt överenskommen teori om utveckling av åldrandet, uppstår svårigheter att beskriva livskvalitet hos äldre. I studien nämns Eriksons teori om psykosocial utveckling samt Tornstams teori om geotranscendens, två teorier som tar hänsyn till åldrandets utveckling. Det råder samstämmighet om att livskvalitet är ett multidimensionellt begrepp, som inkluderar både subjektiva och objektiva perspektiv. Allardt var en av de första att hävda den subjektiva dimensionen av livskvalitet. Resultatet visade att mycket få personer nämnde materiella värden, såsom boendeförhållanden eller ekonomi. Däremot fästes stor betydelse vid hälsa, och detta beskrevs som: "att må bra" eller "att hjärnan fungerar". Betydelsen av hälsa reflekteras också utifrån det faktum att hälsa benämns utifrån upplevelsen av att de känner sig friska. Vidare visar studiens resultat under "Att älska"-kriteriet att kontakt med barn och barnbarn, vänner samt grannar stämmer väl överens med Allardts beskrivning. Kriteriet "Att vara" inkluderade en tredjedel av svaren som bestod av intressen som mest beskrivs som "tysta aktiviteter". Allardts definition som oersättlighet eller i form av personlig prestige, fattas helt i de äldres beskrivning. Resultatet stärker övertygelsen att "Att ha"-värden snarare hör hemma inom levnadsnivå än till konceptet livskvalitet. Hälsa kan betraktas som en resurs för att behålla oberoende. Den bästa överensstämmelsen med Allardts teori var inom "Att ha" dimensionen. "Att älska" och "Att vara" dimensionerna överensstämde i mindre omfattning. Det avvikande visar på att de äldre har en annorlunda mening med livskvalitet. Karaktären på livskvalitet som de äldre uttryckte det ("att ha lugn och ro") i den här studien stämmer bättre överens med den personliga utveckling som Tornstam beskriver som geotranscendens. Komponenter som "att må bra med mig själv", "att njuta av livet" och "att vara tillfreds" uppfattas här som tecken på personlig utveckling enligt Eriksons teori och Tornstams teori om geotranscendens. Erikson resonerar att en person som har mognat och uppnått det sista som han kallar "åttonde stadiet" kan då se tillbaka på livet, med en känsla av tillfredsställelse och förnöjsamhet. När intervjupersonerna i studien ombads göra en uppskattning av sin livskvalitet, svarade de flesta att de nästa alltid var tillfreds med livet. Forskarna drar slutsatsen att Allardts definition är för statisk, och inte täcker alla aspekter på äldres livskvalitet (Nilsson et al. 1996).

Winqvist har skrivit om välbefinnande under ålderdomen utifrån ett livshistoriskt perspektiv. Studien bygger på intervjuer med 45 pensionärer, 12 män och 33 kvinnor, som gett sin subjektiva beskrivning av sin nuvarande livssituation.

Av resultatet framkommer att vad som kan anses vara en god respektive dålig ålderdom varierar mycket mellan olika människor och referensramar. En värderad god ålderdom behöver inte vara synonymt med sådana preferenser som att ha god ekonomi, god hälsa, bra bostad, goda vänner och kan inte heller sägas påverkas av klasstillhörighet under uppväxtåren.

Slutsatsen som Winqvist kommer fram till är att det är lätt att få vetskap om hurvida den enskilde äldre är nöjd eller missnöjd, men det är omöjligt att svara på vad som i nusetitionen generellt sett kan förklara vad som skiljer de nöjda från de missnöjda. Winqvist menar att för att kunna förklara och förstå behövs istället kunskaper om tidigare livsvillkor samt erfarenheter och om vilka livsstrategier den enskilde använder sig av för att klara av olika svårigheter, både på individ-, grupp- och samhällsnivå. Detta gör Winqvist, genom att använda sig av ett livshistorieperspektiv, för att få svar på vad som för en pensionär kan upplevas som god ålderdom medan en annan upplever denna som dålig. Winqvist (1993, refererad, i Waerness et al, 1993).

Rennemark och Hagbergs studie bygger på en nätverkskartläggning med avseende på struktur och stödfunktion. Vårdutnyttjande registrerades liksom subjektiv hälsa, båda som aspekter på aktuellt välbefinnande. Resultaten visar könsspecifika samband mellan livshistorievärderingar och könsspecifika sociala nätverksmönster. För män handlar det här om flera livsloppsperioder med betydelse för de sociala nätverksfaktorerna. Rennemark & Hagberg (1997, refererad, i Andersson, 2002).

Andersson beskriver två skilda livshistorierelaterade sociala nätverksmönster för män och kvinnor: för män handlar det främst om social uppskattning och socialt inflytande medan det för kvinnor i första hand handlar om socialt deltagande och social förankring och instrumentellt stöd. Det kvinnliga nätverksmönstret kopplas samman med tidig vuxenålder och positiva erfarenheter från när barnen växte upp, medan mannens är relaterat till sen vuxenålder då man menar att männens prestationsbehov, konkurrensattityd och samhälleliga sociala aktiviteter börjar märkas. Man finner att männens betoning på kompetens också uttrycks i deras sociala relationer och att det är på detta sätt de uppnår social förankring och uppskattning. På samma sätt som för kvinnorna antas att minnen av goda eller negativa erfarenheter från de olika livsloppsperioderna blir ett sätt att stödja olika former av sociala aktiviteter i åldrandet och därigenom öka livskvaliteten och livstillfredsställelsen (Andersson, 2002).

7. METOD

I detta kapitel görs en genomgång/beskrivning av studiens metod. Kapitlet avslutas med en diskussion kring olika metodproblem.

Studiens genomförande

Kontakt togs i inledningskedet med yrkeskunniga på området (forskning), som gav lämplig information för det fortsatta arbetet med studien.

Val av informanter gjordes på ett ganska tidigt stadium. Den första kontakten med vald pensionärsförening togs via e-post, vilket gav en nästan omedelbar och positiv respons. En inbjudan till föreningens lokal samt dess medlemmar erhöles, och ett första möte bestämdes. Vid detta första möte presenterade studiens författare sig för föreningens medlemmar. En redogörelse gjordes för studiens mer övergripande syfte och vilka önskemål samt förväntningar som skulle kunna komma att ställas på de som bestämde sig för att slutligen delta i studien.

Val av metod

En kvalitativ metod med en deduktiv ansats valdes för denna undersökning. Enligt Kvale passar kvalitativ intervju särskilt bra ”när man vill studera människors syn på sina levda liv, beskriva deras upplevelser och självuppfattning, och klargöra och utveckla deras eget perspektiv på sin livsvärld” (Kvale, 1997 s.100).

Patton benämner deduktiv strategi som perspektivforskning och enligt denna utgår undersökaren från en eller flera teorier. Frågor samt fokus styrs då utifrån vad som enligt detta teoretiska perspektiv bedöms vara relevant för undersökningen Patton, (1990, refererad, i Larsson et al, 2005).

Enligt Larsson är en mer strukturerad intervjuform särskilt lämpad för deduktiv metod. En mer strukturerad form av enskilda intervjuer har använts i denna undersökning, här kallar man det för ”den standardiserade intervjuguiden med öppna frågor”, och denna form av intervju syftar till att alla respondenter får besvara samma i förväg uppställda frågor och i en bestämd följd. Fördelen med denna form av intervju är att den minskar felkällor som oftare uppkommer då olika intervjuer görs för olika personer i studien (Larsson, Lilja, Mannheimer, 2005).

Nätverkskarta som metod användes också, men mera här som ett komplement till intervjuerna. En del teoretiker som Nordström & Dunér (2003), anser att användandet av nätverkskarta är en metod, medan andra, som Andresen, ser denna snarare som ett förhållningssätt. Nätverksarbete handlar om att förstå individens situation kring det sociala nätverket. Vidare kan nätverkskartan ses som en yttre bild av en inre karta, där kartan blir en återspeglning av den individuella livsupplevelsen (Forsberg & Wallmark, 1998). Många använder också kartläggning av nätverket som ett sätt att komma i dialog, tex Andresen. Nätverksarbete kan vara ett sätt att skapa känsla av sammanhang och meningsfullhet, KASAM, något som blir en betydande förutsättning för att kunna styra sitt eget liv (Andresen, 2002).

Användandet av nätverkskarta i denna studie fungerade som ett gott komplement, det blev ett sätt att inleda en dialog samt för att så att säga bryta isen. Dessa inledande samtal kring respondenternas sociala nätverk, som alltså skedde under mer öppna former, gav också

mycken annan betydande och intressant information. Här kunde respondenterna tala mer fritt och detaljerat kring sådant som kring sin barndom: genomgången av familjebilden bidrog till att många minnen väcktes till liv.

Genomgången av nätverkskartan har också lett till att en tydligare bild skapats av hur nätverket ser ut för den enskilde respondenten, och som alltså kompletterat frågor kring detta område i intervjuguiden.

Konstruktion av intervjuguide

Intervjuguidens utformande styrdes utifrån huvudteorierna för studien: Allardts välfärdsteori, som studiens struktur grundar sig på, och Connells maskulinitetsteori.

Urval

Kravet för deltagande i studien var att respondenterna var mellan 65-79 år, och alltså tillhörde kategorin yngre-äldre män. Detta för att deltagarna skulle klara av en längre intervjusituation på cirka en timma. Om en respondent inte orkar att berätta, kommer detta att påverka kvaliteten av framkommen information. Vidare var kravet att deltagarna före pensionering skulle ha förvärvsarbetat, och efter pensionering vara föreningsaktiva. Det handlar här om urval av typiska fall som representerar normala eller vanliga fall för den grupp som undersöks i studien (Larsson et al, 2005).

Urvalet vid första tillfället, gjordes mera slumpmässigt, då de som var på plats i föreningslokalen just den dagen och som då anmälde sitt intresse. Fortsättningsvis fick vi hjälp med att få lämpliga respondenter till undersökningen av en medlem som tog på sig att bli samordnare för detta. Mot slutet av studien erhöles möjligheten att få intervjua en respondent som inte riktigt uppfyllde kriterierna för valda målgrupp, framförallt handlade det om att denne respondent hade en betydligt högre ålder än de övriga. Denne informant kommer därför i studien att kallas för hedersinformant, eftersom denne ändå bidragit med intressant information till studien.

Genomförande av intervjuerna

Två personer genomförde intervjuerna. En skötte det tekniska med att spela in och den andre ledde då själva intervjun med respondenten. Intervjuerna som var tio till antalet plus en hedersinformant, utfördes under en period av två och en halv veckor. Undersökningen utfördes på förmiddagarna då föreningen hade öppet i stort sätt varje dag i veckan. Detta gjorde att ca två intervjuer per dag kunde utföras. Då vissa respondenter hade svårt att vara på plats just de dagar eller tider som vigts åt arbetet, anordnades nya tider som passade just dessa bättre. En av respondenterna ställde som krav för deltagande att intervjun skulle göras i dennes hem, vilket också gjordes.

Bearbetning av data och analys

Analysen påbörjas redan i inledningsskedet av studien, redan efter några få gjorda intervjuer kunde ett tydligt gemensamt mönster för undersökningsgruppen upptäckas.

Någon enskild analys av själva nätverkskartan inte har gjorts i denna studie. Den information som respondenterna givit i samband med nätverksgenomgången har istället kompletterat själva intervjun, och analysen har gjorts utifrån det som där framkommit.

Studiens resultat- och analysdel är utformad utifrån Allardts kriterier: Att ha, Att vara och Att älska. Resultat och analysdelen avslutas med en redogörelse utifrån frågorna kring maskulinitet (Kvale, 1997).

Etiska överväganden

När det gäller etiska aspekter på kvalitativ forskning gäller att redan från början vara medveten om att den information som framkommer i exempelvis en intervjusituation kan vara av mycket känslig art, då det handlar om personliga förhållanden. Det handlar om att visa stor respekt och hänsynsfullhet gentemot den som ska delta i en undersökning och ”intervjuaren måste bygga en atmosfär där den intervjuade känner sig trygg nog att tala fritt om sina upplevelser och känslor”. Kvale beskriver vidare: ”detta innebär att inta en ömtålig balans mellan det kognitiva kunskapssökandet och den mänskliga interaktionens etiska aspekter”. Egna reflektioner om varför vissa frågor är nödvändiga att ställa, vad syftet med undersökningen är, samt hur denna kan gynna målgruppen, blir viktiga. Grund för validitet inom forskningsområdet erhålls när kunskap produceras som är till gagn för människan, och minimerar skaderisker. Det är viktigt att vara medveten om den rådande maktaspekten mellan forskare och informant. Kvale benämner detta med ”maktasymmetri”, där ”intervjuaren definierar situationen, introducerar samtalsämnena och styr genom ytterligare frågor intervjuförloppet” (Kvale, 1997 s.118 ff).

Studien har följt de etiska regler som Forskningsrådet upprättat gällande: informationskrav, samtyckeskrav, konfidentialitet samt nyttjandekrav. Nyttjandekravet handlar om att forskningen inte på något sätt ska skada eller kränka någons privatliv (Larsson et al, 2005). Redan vid det första inledande besöket på föreningen redogjordes för dessa etiska regler och särskilt om samtyckeskravet, att respondenterna när som helst hade möjlighet att dra sig ur under processens gång samt att man som deltagare förblir anonym. Före varje intervju överlämnades ett missiv- brev med den mest väsentliga informationen, som respondenten ombads skriva under. Efter underskrift påbörjades själva intervjun.

Vid några intervjutillfällen uppstod en mer känslig situation då respondenten reagerade starkt av olika anledningar, oftast handlade det om någon nära anhörigs bortgång. Vid dessa tillfällen ställdes större krav på oss som intervjuare att bli extra empatiska, aktivt inkännande och lyssnande. Själva intervjun fick då stanna upp och fokus låg istället på det som respondenten just för stunden hade behov av att ventileras. Det kom då mer att handla om att vara där i nu- situationen, allt annat fick stå tillbaka. Kvale menar, att det är viktigt att behålla en balans, så intervjusituationen inte förvandlas till en terapeut- liknande situation, något som man kanske inte kan hantera professionellt (Kvale, 1997). Det blev inga problem att fortsätta med övriga intervjufrågor, troligen upplevdes det som ”lättnad” att få ventileras dessa känslor av sorg och saknad, och denna ”reflexiva paus” blev troligen nödvändig för att kunna fortsätta intervjun.

Vid hanterandet av information av mer privat karaktär, gjordes vid flera tillfällen överväganden om huruvida det var viktigt för själva studien eller om det borde strykas på grund av den personliga integriteten. När det handlat om alltför känsliga uppgifter och information som skulle kunna ”röja” vederböranden, har denna uteslutits helt och hållet.

Validitet och reliabilitet och generaliserbarhet

Larsson menar att reliabilitet handlar om forskningens pålitlighet. Svårigheter med reliabilitet och validitet inom kvalitativ forskning framhävs dock. Det svåra ligger i att den som undersöker på samma gång innehar både rollen som meningstolkare och mätinstrument. Validiteten inom kvalitativ forskning kommer mer att handla om att ta fram en så nyanserad bild som möjligt av det man undersöker (Larsson et al, 2005). Enligt Kvale är validiteten även kopplad till hantverksskickligheten hos undersökaren, det vill säga validiteten beror på hur skicklig undersökaren är på att kontrollera, ifrågasätta samt teoretiskt tolka sina framtagna data, och att man då klart kan se om det som man haft för avsikt att mäta verkligen har mätts (Kvale, 1997). Det handlar inte enbart om skicklighet, utan här har även empatisk förmåga och känslighet inverkan på slutresultatet. Larsson pratar om att mångsidigheten gällande information blir en viktig grund för bedömningen av validiteten (Larsson et al, 2005). Patton menar att ”triangulering” är något som säkrar både reliabiliteten och validiteten i en kvalitativ undersökning, då fenomenet belyses och analyseras utifrån flera olika perspektiv som till exempel utifrån olika metodstrategier, datakällor, forskare samt utifrån olika teorier (Patton 1990, refererad, i Larsson et al, 2005).

Då både en öppen form av nätverkskarta som metod, beskrivet i tidigare avsnitt, samt en mer strukturerad form av intervju användes i undersökningen, kan hävdas att både reliabiliteten och validiteten på detta sätt ha stärkts. Detta tillvägagångssätt leder till en ökad förståelse för meningsinnehållet av respondenternas givna uppgifter. Larsson menar att det kan underlätta om respondenten får ge sin syn på saken både genom mer styrda alternativ men även genom en öppnare beskrivning. Den fakta/information som lämnats av respondenten under det inledande samtalet kring nätverkskartan har så att säga förtydligats genom de svar som givits under själva intervjudelen och tvärtom. Vidare har flera olika teoretiska perspektiv så kallad ”teoritriangulering” legat till grund för undersökningen, och analysen har gjorts utifrån dessa (Larsson et al, 2005).

Gällande generaliserbarhet finns ytterligare begränsningar inom kvalitativ forskning menar Patton, eftersom man här ofta arbetar med i regel små, syftespecifika samt icke slumpmässiga urval. Patton (1990, refererad, i Larsson et al, 2005).

Kvale beskriver olika möjligheter att generalisera kvalitativa fakta. Genom ”analytisk” generalisering görs en noggrann bedömning av om resultaten kan ge riktlinjer för vad som kommer att ske i en liknande situation. Bedömningen görs utifrån en teoretiskt grundad analys. Genom att klargöra vilka belägg som ligger till grund för ett påstående, samt tydliggöra argument och analys, kan forskaren göra möjligt för läsaren att själv bedöma, samt generalisera (Kvale, 1997).

Avslutande diskussion kring metodproblem

Vi hade inte tillgång till ett mer ostört rum under intervjutillfällena, vilket gjorde att vi blev avbrutna mitt under pågående samtal av att någon kom in i rummet för att hämta något. Någon gång skedde detta då vi behandlade för vissa mer känsliga frågor av privat karaktär såsom angående den tillfrågades ekonomi/pension, och det märktes då att det blev jobbigt och inte kändes så bra för respondenten. Huruvida detta störande moment under pågående intervju kom att påverka resultatet kan man bara spekulera i, men det troliga är nog ändå att det på något sätt haft en viss hämmande effekt.

Ett annat metodproblem berör hur frågor har formulerats och ställts, och huruvida respondenten har förstått respektive missförstått dessa. Exempelvis kan här nämnas frågan angående huruvida respondenterna upplevde sig vara betydelsefulla som personer och i ett större sammanhang? En klar majoritet uttryckte här att det kändes "förmätet" att säga att de var *betydelsefulla*. Kanske borde frågan ställts på ett annorlunda sätt, genom att här istället ha använt ordet *uppskattad*, och detta hade då möjligen gett ett annat resultat.

8. PRESENTATION

Presentation av respondenterna

Här följer en kortare presentation av dem som deltagit i denna studie. En del fakta har uteslutits eller kastats om för att skydda respondenternas personliga integritet, namnen är fingerade.

1. Albert är 70+. Född och uppvuxen i stadsdelen Majorna i Göteborg. A är gift och har barn. A har en god hälsa. A har gått i Folkskola och tagit realen samt studentexamen. A har avancerat till en högre befattning inom sitt yrke. Nöjd med ekonomin A bor i hyresrätt.

2. Herbert är 60+ , född och uppvuxen i stadsdelen Majorna i Göteborg. H är gift och har barn. H har en god hälsa. H har gått i folkskola. Har före pensionering haft ett vanligt arbete inom vilket han avancerat. Nöjd med ekonomin. H bor i villa.

3. Karl är 70 +, född och uppvuxen i stadsdelen Majorna i Göteborg. K är gift och har barn. Hälsan är god. K har gått i folkskola samt folkhögskola, läst in gymnasiekompetens. K har haft vanligt arbete samt varit egen företagare. Missnöjd ekonomiskt. Stort idrottsintresse. K äger en bostadsrätt.

4. Gustav är 60+, född och uppvuxen i Majorna. G är gift och har inga barn. G har sämre hälsa, han har en kronisk sjukdom. G har gått i folkskola och i yrkesskola. G har före pensionering haft vanligt arbete. Nöjd med ekonomin. Idrottsintresserad. G äger en bostadsrätt.

5. Bertil är 70+, född och uppvuxen i stadsdelen Majorna i Göteborg. B är gift och har barn. Hälsan är god. B har gått i folkskola, har tagit realexamen samt studenten. B har före pensionering arbetat på ett större företag där han avancerat till en högre tjänst. Nöjd med ekonomin. Stort idrottsintresse. B bor i hus.

6. Ingvar är 70+, född och uppvuxen i Majorna. I är sambo och har barn. I har en kronisk sjukdom. I har gått i folkskola, har tagit realexamen samt studenten. I har har före pensionering haft en högre befattning inom sitt yrke. Nöjd med ekonomin. Stort idrottsintresse. I bor i hyresrätt.

7. Ewald är 70+, född och uppvuxen i Majorna. E är särbo och har inga barn. E har en god hälsa. E har gått i folkskola, yrkesskola samt har högskolepoäng. E har före pensionering arbetat som akademiker. Missnöjd med ekonomin. Idrottsintresserad. E bor i hyresrätt.

8. Ture är 70+, född på annan ort men uppvuxen i Majorna. T är gift och har barn. T har god hälsa. T har gått i folkskola. T har före pensionering haft ett vanligt arbete på ett större företag. Nöjd med ekonomin. Har stort idrottsintresse. T bor i en bostadsrätt

9. Gösta är 70 +, född på annan ort men uppvuxen i Majorna. G är gift och har barn. Hälsan är god. G har gått i folkskola. G har före pensionering haft vanligt arbete på ett större företag, där han avancerat. Missnöjd med ekonomin. Stort idrottsintresse. G hyr ett hus.

10.Tage är 70+ , född och uppvuxen i Majorna. T är frånskild men har partner.T har barn. T har sämre hälsa, han har en kronisk sjukdom. T har gått i folkskola. T har före pensionering arbetat på ett större företag där han haft vanligt arbete och där han avancerat. Nöjd med ekonomin. Stort friluftsintrasse. T bor i en hyresrätt.

9. RESULTAT OCH ANALYS

Här inleds först med två avsnitt om undersökningsgruppens gemensamma nämnare, sedan följer en redogörelse av undersökningens resultat samt analys av denna. Redogörelsen är utformad efter Allardts kriterier för: Att ha, Att älska och Att vara. Resultatet gällande Manlighet ingår i Att vara - kriteriet.

9:1 Det var många barn i huset

Här följer en inledande bakgrundsbild av undersökningsgruppens gemensamma nämnare: uppväxtförhållanden, klasstillhörighet samt ett gemensamt språk.

Jag känner mig hemma här

Klass & identitet

Då våra respondenter växte upp på 30- och 40- talen, rådde i Sverige en tydligare klassindelning än i dagens samhälle.

Connell menar att frågan om klass hör ihop med de olika materiella, kulturella samt sociala resurser som existerar inom olika socialgrupper (Connell, 1999).

Frågan om identitet blir också viktig, inte minst för att öka förståelsen för våra respondenters bakgrunds historia som har en tydlig påverkan på aktuell livssituation. Kuosmanen menar att könstillhörighet formas av de kulturella och samhälleliga normer i den omgivande miljön man växer upp i (Kuosmanen, 2001).

Winqvist beskriver hur det vid denna tid rådde stora skillnader mellan samhällsgrupper, uppdelningen mellan arbetarklass, medelklass och överklass var tydlig. Olika förutsättningar som samhället erbjöd i livet föddes man in i, beroende på ekonomiska förutsättningar samt position i samhället. Winqvist (1993, i Wearness et al, 1993).

Den arbetarklass- bakgrund som respondenterna har, måste naturligtvis påverkat dessa på olika sätt, både individuellt och på gruppnivå. Många berättar om hur den materiella standarden inte var särskilt stor, men däremot rådde en stark gemenskap med kamraterna som var många. Gustav berättar om den tidens boendestandard när han växte upp, det var många barn i varje hus, kanske tre i varje familj och lägenheterna var inte större än två rum och kök och med WC på svalen. Gustav berättar: *-Nej, nej ...bad fanns det inte.* När vi frågar vidare om det inte åtminstone fanns bad i källaren svarar han: *- Nej, nej, nej!* (Gustav 60 +).

Att respondenterna har en liknande bakgrund och uppväxtförhållanden gör säkert att de har lättare att förstå samt känna samhörighet med varandra idag, och kan på så sätt skapa en gemensam plattform för umgänget i en grupp där man så att säga talar samma språk. Detta underlättar för att knyta starka band.

Änna då va

Gemensamt språk

Att känna igen sig genom dialog med likasinnade är av stor betydelse för välbefinnandet. Allardt talar om betydelsen av ett gemensamt språk och en gemensam värdegrund. Om ingen samkänsla hittas, blir följderna att gruppen sönderfaller. Vidare ses språket ur välfärdssynpunkt både som ett mål och ett medel. Språklig utveckling underlättar för att kunna välja gemenskapsrelationer samt att skapa symbolmiljöer (Allardt, 1980). Kukkonen talar om hur språk och identitet hör ihop, och där kontakterna och därmed det språkliga beteendet är öppnare. Detta leder till att människor känner sig lyckligare, är friskare och lever längre. Vidare menar Kukkonen att vi ständigt söker den tid som varit, den betydelsefulla ömsesidighet som uppstår i relationen mellan tid och rum (Kukkonen, 2003). Majoriteten av respondenterna uttrycker hur viktigt det är med gemenskapen i föreningen där gemensamma minnen och erfarenheter delas, och som någon uttryckte det: ”knyter ihop säcken”. Ett gemensamt språk och gemensamma beröringspunkter såsom minnen och intressen håller ihop gruppen som sådan, och gör den funktionell. Gustav berättar här levande om ett ljusst minne från barndomen:

-Ja till exempel var vi ju fem kamrater om en spark till exempel...så tog vi allihopa och så knödde vi upp sparken på toppen på ....där och så den backen ner, och så satt de tre fram och stod det två bak och så blåste vi på rätt ner.....man fick bara ropa så här: AKTA PÅ ER!! Och sedan åkte tills det bromsa någonstans. Kanten på lilla dammen tog emot. Ja, det gick inte riktigt att svänga, vi var två stycken som stod där ...en höll ju då va... så fick man hålla i handtaget då va....och göra med svängarna... det blev ju lite... det satt ju tre fram där... och vek åt andra hållet... nej inte åt det hållet, nej inte åt det hållet!! Men det hände ingenting. Vi kom hem med lite skrubbsår och så där.... "Var har du vatt någonstans"...nä vi har bara vatt och åkt kälke.....men... vi åkte böna - Det har du väl aldrig åkt va? (Gustav 60 +).

9: 2 Att ha Att älska Att vara

Att ha

Hälsan är kanon, än så länge

Om Hälsan

Hälsan är a och o för livskvalitet. Allardt betraktar hälsan som central för välfärden (Allardt, 1980). Winqvists studie visar att många äldre upplever sig vara nöjda med sitt hälsotillstånd, på grund av att de fått lov att vara friska i stort sett hela livet. De som inte är nöjda med sin hälsa har ofta drabbats av besvär på senare år. Det är vanligt med besvär som högt eller lågt blodtryck, kärlkramp, värk i leder, nedsatt syn och hörsel eller sömnbesvär. Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993).

Resultatet visar att majoriteten av respondenterna upplever sig må bra. Färre än hälften av respondenterna svarar att de inte tar några mediciner alls och kan då anses vara fullt friska. Förutom att flera medicinerar mot till exempel för högt blodtryck har de inga nämnbara problem Karls berättelse får här representera de som säger sig må bra:

Karl berättar att han mår bra förutom att han tar mediciner mot för hög kolesterolhalt och någon blodtrycks- sänkande historia samt någon tablett som tillför kroppen kalcium. Karl nämner också att han går på regelbunden kontroll (Karl 70+).

En mindre skara bland respondenterna: Gustav, Ingvar och Tage har en något sämre hälsa då de antingen lider av någon form av kronisk sjukdom eller har nedsatt rörlighet/handikapp. Forskning visar på att om man drabbas av sjukdom eller handikapp så behöver inte detta i sig leda till större missnöje med livet. Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993). Annan forskning har också betonat att betydelsen av faktisk hälsa reflekteras utifrån upplevelsen av att vara frisk (Nilsson et al, 1996). Här beskriver Tage sin hälsa, visserligen har han en kronisk sjukdom och vissa krämpor men säger sig ändå må bra:

- Ja, jag har ju ett hjärtfel och det är ärftligt. Och så har jag två dåliga höfter men är inte opererad eller så och har aldrig haft värk, men påverkar rörligheten till viss del gör det ju, men jag kan gå promenader och så och cykla (Tage 70+).

Sammanfattningsvis visar resultatet att respondenternas välbefinnande är oberoende av det faktiska hälsotillståndet och detta är något som styrks av tidigare nämnda forskning. Även de respondenter med kronisk sjukdom upplever sig må bra.

Jag har gått livets hårda skola

Utbildning

God hälsa är en resurs som lägger grund för andra värden i livet så som utbildning. Utbildning har ett självrealiserande värde för individen (Allardt, 1980).

” För att läsa vidare efter de lagstiftade åren krävdes ofta att ett antal faktorer samverkade: att föräldrarna uppfattade värdet av utbildningen och att de var motiverade att avstå från den arbetskraft som sonen stod för, samt att de hade råd att betala skolavgifterna, eventuella resor och/eller inackordering. Därtill fodrades att individen själv var motiverad och hade kapacitet att läsa vidare” (Kuosmanen, 2001, s.76). När våra respondenter växte upp var det inte lika självklart att få studera, högre utbildning var en fråga om klass (Kuosmanen, 2001). Kom man inte från ett mer välbärgat hem var det mer självklart att börja arbeta direkt. Herbert, Gustav, Ture, Gösta och Tage har folkskole -utbildning. Utöver folkskolan har de någon form av yrkesskola eller haft plats som lärling, vilket i princip innebar att gå ut i arbetslivet direkt likt Ture: *-Jag har gått i folkskola i åtta år, ingen yrkesutbildning, efter det blev jag lärling hos en svetsare och har arbetat som det sedan dess (Ture 70+).*

Intresset för studier har inte heller alltid funnits där, så här säger Gösta: *-Jag har ingen utbildning, bara yrkesskola, jag har aldrig velat läsa vidare, jag har gått livets hårda skola istället (Gösta 70+).*

Albert, Bertil, Ingvar har utöver folkskolan tagit realen samt studentexamen. Ingvar berättar om sin utbildning så här: *-Jag har folkskola. Sedan har jag tagit Realen. Sen har jag gått på motsvarande gymnasium idag (Ingvar 70+).*

Flera respondenter har på olika sätt byggt på sin utbildning, som i takt med samhällsutvecklingen inte alltid räckt till. Karl och Gustav har vidareutbildat sig på folkhögskola efter att ha varit ute i arbetslivet ett tag, och där byggt på med gymnasiekompetens för att på så sätt kunna söka högre positioner i arbetslivet. Karl berättar så här:

- På 70-talet går jag på LO-s folkhögskola, det är på gymnasienivå för att komplettera min folkskoleutbildning. Tanken var att går jag de här terminerna kanske man ligger bra till, för att kunna söka ett jobb där (Karl 70+).

Ewald är den enda av respondenterna som utbildningsmässigt gjort en längre klassresa, han har högskolepoäng. Om sin väg till högre utbildning berättar han hur han efter avslutad folkskola gick i yrkesskola. Tidigt upptäckte han dock att det inte räckte med folkskola inom sitt yrkesområde och berättar vidare:

-Sedan blev det ny lagstiftning § 24, som gjorde att man kunde söka in på universitetet om man hade lång meritering; helst skulle man ha gjort militärtjänsten, och sen skulle man helst ha föreningserfarenhet och lång arbetslivserfarenhet. Jag var en katt bland hermelinerna till en början där. Det var inte lätt eftersom jag inte hade någon studievana. Jag lyckades att få ihop en del högskolepoäng i alla fall (Ewald 70+).

Resultatet visar att majoriteten av respondenterna har enbart folkskoleutbildning, man har tidigt gått ut i arbetslivet och genom att gå den långa vägen har man på detta sätt kompenserat för utbildning. En av respondenterna har universitetsstudier bakom sig.

Jag började som springschas

Yrkesarbete

Majoriteten av respondenterna har trots låg utbildning klarat sig bra genom att de har avancerat inom sitt yrkesområde. Allardt menar att sysselsättning/arbete är direkt kopplat till oersättlighet: Då människans viktigaste sociala relationer hör ihop med hennes arbete, är oersättlighet i arbetsrollen central (Allardt, 1980 s.112). Kuosmanen nämner arbetet som betydelse för skapandet av identitet och som statusfrämjande faktor (Kuosmanen, 2001). Att huvuddelen av våra respondenter hellre pratar om sitt yrkesverksamma liv än om sina studier kan ha att göra med det som Kuosmanen nämner. Man talar om sitt yrke med stolthet, mycket av identiteten finns här. Gällande vilken typ av yrken som respondenterna har arbetat med kan man se att fyra kan anses tillhöra den mer renodlade arbetarkategorin nämligen: Ture och Tage som har arbetat på större företag inom industrin samt Herbert och Gustav som också ingår i denna grupp. Majoriteten av respondenterna har arbetat troget på samma arbetsplats under i stort sett hela sin yrkesverksamma period i livet, likt Ture som här får illustrera denna kategori med sin berättelse:

-Jag har arbetat som rörläggare 34 år på Göteborgsvarvet. Jag hade inga såna ambitioner att bli förman eller så, jag tänkte aldrig så och nu efteråt tänker jag att det kanske var dumt men jag kände aldrig för det (Ture 70+).

Winqvist fann att det vanliga var att man började på en låg nivå och man hade inte några klara planer eller ambitioner gällande vad man ville syssla med, man tog det arbete som erbjöds just

då. Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993). Många av respondenterna berättar att de börjat sin yrkesbana som så kallat ”springbud”, ”springschas”, ”lärling” eller ”alltiallo” och har sedan s a s jobbat sig uppåt likt Tage: - *Jag började som springschas och sedan har jag varit på ett större företag...* (Tage 70+).

Kuosmanen beskriver hur industrialiseringen och den modernisering som skedde av samhället kom att ställa nya krav på manligheten då en övergång skedde från att som tidigare ha handlat om muskelarbete och viss skicklighet, till nya krav på yrkesspecialisering. Detta krävde att man hade förmågan att kunna utbilda sig vidare intellektuellt, något som inte alla hade eller eftersträvade. För dem män som hade dessa förmågor öppnades nya möjligheter till andra positioner i manliga hierarkier (Kuosmanen, 2001 s.83).

Albert, Bertil, Ingvar har avancerat till högre positioner till förman eller avdelningschef inom olika större företag och branscher. Gemensamt för dessa tre är att de utöver folkskola har studentexamen. Bertil har arbetat i 42 år på ett stort företag och hans berättelse får här illustrera den grupp som nått höga poster inom sitt yrke:

-Ja, jag ha väl gått den långa vägen kan man säga, jag började på företaget efter lumpen och sedan upptäckte dem att jag hade den utbildningen, alltså teknisk på gymnasiet och då fick jag interna kurser och sedan en arbetsledarutbildning. Det slutade med att jag blev avdelningsansvarig för hela den avdelningen (Bertil 70+).

Ewald är den enda som gått en annan väg som beskrevs i tidigare avsnitt, han insåg tidigt att det krävdes mer utbildning inom sitt yrkesområde. Han är den i undersökningsgruppen som arbetat som akademiker fram till pensioneringen.

Gemensamt för respondenterna är att dem alla gått den långa vägen och på olika sätt avancerat inom sina yrkesområden och tycks vara nöjda med sin yrkesverksamma period i livet.

Resultatet visar dock tydligt att det är lättare att avancera med högre utbildning än med enbart folkskola i botten.

Det e synd att klaga

Ekonomi

Högre utbildning innebär i regel att man lättare kan välja arbete och mer avancerade arbetsuppgifter som i sin tur kan leda till högre inkomst och därmed högre status.

Vid undersökning av levnadsnivån är inkomsten en central komponent. Inkomsten fyller i högre grad än någon annan komponent kravet på att utgöra en resurs med vilken individen kan styra sina livsvillkor (Allardt, 1980 s.84). Forskning visar att god ekonomi inte nödvändigtvis leder till tillfredsställelse med livet i övrigt. Missnöje med ekonomin förekommer oavhängigt av hur stor eller liten inkomsten är. Vissa upplever att de aldrig haft det så svårt som nu sedan de blev pensionärer, andra säger tvärtom att de aldrig haft det så bra ekonomiskt men kan ändå uttrycka missnöje med sin ekonomi. Många äldre har också så att säga tränat sig i att vara sparsam hela livet och blir på detta sätt en förutsättning för att klara sig efter pensioneringe. Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993).

Winqvist har funnit att de flesta som är ekonomiskt belåtna har inga stora krav, bara att det så att säga går runt (Winqvist, (1993) i Waerness et al, 1993). Albert får här representera den nöjda gruppen, han säger så här: -*Ja, jag har ju folkpension plus tjänstepension. Jag har det bra tycker jag, det e synd att klaga. Jag känner mig inte orolig för ekonomin* (Albert 70+).

Forskning visar dock att de allra flesta pensionärer som uttrycker missnöje med ekonomin har haft låga inkomster och har även haft det kärvt tidigare i livet. Men missnöje behöver inte alltid ha att göra med låg lön, även om man haft förhållandevis hög inkomst kan man känna sig som en förlorare exempelvis om man varit egen företagare och inte lagt grunden till sin pensionsförsäkring. Winqvist (1993, i Waerness et al,1993).

Några enstaka respondenter uttrycker missnöje med sin pension som de tycker är alldeles för låg och dessa respondenter känner också oro för om pengarna ska räcka. Ewald säger: *-Jag har vanlig folkpension endast. Jag tillhör förlorarna på det nya pensionssystemet. Jag har inte ens kvar för oförutsedda utgifter* (Ewald 70+). Så här säger Karl om sin situation: *-Ja, folkpension har jag eller ålderspension heter det kanske och så har jag en blygsam ATP, som egen företagare har man ju ingen pension* (Karl 75+).

Resultatet visar att en majoritet av respondenterna är i stort sätt nöjda med sin ekonomi, de flesta har utöver folkpensionen någon form av tilläggspension. Vidare visar det sig att de som är missnöjda med sin ekonomi är de som enbart har folkpension.

Det kvittar ju var man bor, det är samma överallt

Boende

Har man sämre ekonomi leder detta till att man har mindre möjligheter att köpa sin bostad, och därmed välja var man vill bo. Allardt ser boende som en grundförutsättning för övriga behov i livet. Att äga eller hyra sin bostad blir också ett mått på förmögenhet och ekonomiska resurser (Allardt, 1980). Oberoende boendeform visar forskning att alla är nöjda med sitt boende, inte så mycket beroende på standard eller utformning av bostaden i sig, utan trivsel handlar mer om sådant som hur länge man har bott i huset eller området. Om man bott länge i samma hus har man hunnit rota sig där och då sitter så att säga minnena i väggarna. (Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993).

De respondenter som angett sig vara missnöjda med sin ekonomi hyr sina bostäder, och detta kan då visa på att dem inte haft tillräckliga medel att investera i sitt boende. Ewald som i tidigare avsnitt berättar om sin ekonomiska situation får här representera de som hyr sin bostad: Ewald hyr en tre- rummare genom Göteborg AB, han har bott i samma område sedan 1966. Ewald känner sig trygg och trivs bra i området, han säger att någon tanke på att flytta det har han aldrig haft (Ewald 70+).

Bertil får här representera gruppen som äger sin bostad, han har bott i hus sedan 30 år och känner sig mycket trygg i området där han bor, han säger vidare så här:

- Där har det ju flyttats sen vi kom dit det är ju klart, men det är väl en ung familj tror jag som har flyttat. Sedan är det sådana som är äldre som tycker att när det börjar bli lite jobbigt med snöskottning och så däringa, så säljer dom och så flyttar dom. Men någon tanke på att flytta har man ju definitivt inte (Bertil70+).

En övervägande del av respondenterna bor i lägenhet, antingen i hyres- eller bostadsrätt. Tre av tio bor i hus. De flesta har dessutom bott under en längre tid i lägenheten /huset och i området. Oavsett om man hyr eller äger sin bostad visar resultatet att man är nöjd med sitt

boende och man trivs bra samt känner sig trygg i området. Forskning visar att oavsett boendeform eller standard upplever äldre att de trivs och mycket på grund av att man bott länge på samma ställe och så att säga har bott in sig. Winqvist (1993, i Waerness et al,1993).

Grannar

Lokal trygghet och samhörighet med grannar kan ses som viktiga komponenter som ökar trivseln.

Winqvists studie visar att de flesta i undersökningsgruppen inte har något umgänge med sina grannar, man undviker snarare kontakt, istället för att slippa bli utsatt för kontroll. Det är också vanligt att tycka att kontakten med grannarna var bättre förr, har man bott länge på samma ställe har många hunnit flytta in och ut. Om man känt samhörighet tidigare kan den ha försvunnit. Winqvist (1993, i Waerness et al,1993). Samhörighet med grannar säger sig någon enstaka känna, men en övervägande majoritet av respondenterna säger sig inte göra det. Man hälsar på varandra och känner till vilka man är, men umgås inte närmare än så. Här beskriver Ture detta: *-Nej, någon samhörighet har vi inte, vi pratar med grannar men vi umgås inte mycket med någon eller så det gör man inte idag, folk flyttar så mycket in och ut (Ture 70+).*

Majoriteten känner ingen samhörighet med sina grannar. Man vet vilka dem är men eftersom man har bott så länge i samma område kan man ha förlorat kontakter genom att många flyttat eller gått bort. Det kan också vara så att man inte har något behov av den sortens relation till sina grannar. Det kan räcka med en mer ytlig form av kontakt med dessa.

Ja min fru står mig ju närmast

Social trygghet

Andra kontakter i det sociala nätverket upplevs som mer betydelsefulla så som familjen och de närmaste vännerna.

Allardt menar att man ur välfärdssynpunkt behöver titta på huruvida familjegemenskapen samt vänner innebär ett stöd för individen. Människans viktigaste sociala relationer hör också ihop med behovet att känna sig oersättlig inom familje- samt vängruppen (Allardt, 1980). Gemensamt drag för våra respondenter är att de alla har partner, majoriteten är gifta och de flesta har träffats som mycket unga. Några respondenter är sambos och någon är särbo. Oavsett form av relation har de haft denna i relativt många år, alltifrån tio till drygt 50 år och tycks vara tillfreds med denna. Bertil beskriver sin relation så här:

-Jo, det är väl bra. Kärlek och kärlek, du vet, två gamla människor...man kan väl säga att vi är aldrig osams. Vi har lärt oss varandra så bra nu så. Skulle jag... så drar hon sig undan. Det gör jag också när jag märker att...vi kan varandra så bra nu så att det blir inga konstigheter liksom (Bertil 70+).

Alla utom två respondenter har barn och barnbarn. För många är de närmaste, familjen den viktigaste källan till gemenskap: *Albert 70+ berättar att han umgås mest med familjen, med barn och barnbarn. Ingvar berättar om sin familj: -Jag är sambo och har två barn, fem barnbarn har det blivit nu, alldeles nyss kom det femte. Det är familjen det (Ingvar 70+).* Gustav har inga barn, men berättar här om sin fina relation till syskon och syskonbarn: *-Jag har fin kontakt med min syster och hennes barn samt mina brorsbarn som alltid ser fram emot mitt årliga kalas (Gustav 60+).*

Alla våra respondenter visar sig ha ett gott socialt nätverk. Alla har partner och goda kontakter med övrig familj. Även de som inte har barn har en nära relation med sina nära och kära.

Vänner

Det är inte bara familjen som är viktig för den sociala tryggheten. Även vänner är av stor betydelse i sammanhanget.

Ewald berättar att han har många vänner som han träffar ofta. Han beskriver att riktigt nära vänner har han 6 stycken (Ewald 70+). Albert berättade tidigare om sin familj som han mest umgås med. Han säger: -Jag har inte någon nära kontakt med mina vänner. Det är mer på en yttlig nivå. Det är mest kamraterna i föreningarna (Albert 70+).

Alla våra respondenter har ett vänskapsnät, av varierande storlek. De flesta har många av sina vänner eller kamrater inom föreningslivet.

Vad sitter du här för? Varför hittar du inte på någonting?

Aktivitet

Kamraterna inom föreningslivet och de aktiviteter man har gemensamt har stor betydelse för våra respondenter.

Allardt säger att det råder ett starkt samband mellan bristande aktiviteter och social isolering. Också enskilda aktiviteter såsom hobbyverksamhet av olika slag har "isolerings -motande" effekter. Att ha någonting "att göra" är en förutsättning för självaktualisering och därför ett viktigt välfärdsvärde. Gemenskap med andra är en viktig resurs som hjälper individen att realisera andra värden. Allardt talar om bristen på gemenskap som får direkta följder för individen (Allardt, 1980).

Forskning (1993) visar att huvuddelen av dem som trivs med tillvaron som pensionärer är dem som har något att göra som känns meningsfullt, medan övervägande delen av dem som inte är tillfreds med livet saknar meningsfullhet i sitt dagliga liv. Att vara pensionär betyder att man har frihet att bestämma över sin tid på ett annat sätt än då man är yrkesverksam. Winqvist (1993, i Waerness et al,1993).

Att vara pensionär innebär långt ifrån att var sysslöslös. Alla våra respondenter är aktiva pensionärer på olika sätt och det tycks snarare som om deras tid inte riktigt räcker till för allt. Man ägnar sig åt alltifrån föreningsliv, egen hobby, friluftsliv till att fixa med huset eller sommarstugan med mera, med mera...listan kan göras lång. Så här beskriver Gösta sina aktiviteter:

-Jag har hållit på med släktforskning ett tag, men nu håller jag på mycket här (i föreningen). Man har väl tagit på sig för mycket. Det är roligt. Jag är mycket idrottsintresserad..., och så har jag gymnastiken nu (Gösta 70 år).

Hinder för ett mer aktivt liv och en meningsfull tillvaro kan vara uttalad ohälsa, rörelsehinder eller förluster som gör att man blivit lämnad ensam i livet.

Winqvist nämner också att genom att hålla sig aktiv häver man känslor av ensamhet, även om man såklart kan känna sig ensam även i en relation. Överlag gäller ändå att om man har fullt upp att göra om dagarna så upplevs inte ensamhet på samma sätt. De flesta visar sig också ha ett väl utbyggt nätverk. Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993).

Det visar sig att även de i undersökningsgruppen med sämre hälsa är minst lika aktiva som de övriga. Här t ex Tage som lider av en kronisk sjukdom: *-Jag har många bekanta som här i Majgrabbar, och så har jag fiskekompisar, jag fiskar mycket, så är jag med i tre föreningar,*

och ute och plockar svamp. Jag gör lite pilkar och sånt där med. Det är fisket alltihop (Tage 70+).

Resultatet visar att samtliga respondenter även de med sämre hälsa är aktiva på olika sätt. Aktiviteter i gemenskap med andra skapar mening med livet och bekräftar individen, och detta kan också bidra till att man klarar av att ha överseende med krämpor.

Barnbarnen

En annan aspekt av att känna mening med det man gör är att känna sig efterfrågad samt uppskattad och känna att man fortfarande är duktig på något. Connell talar om hur mannen måste omdefiniera sin manlighet i skeden av förändring som åldrandet innebär, genom att hitta nya roller (Connell, 1999). Winqvist (1993) beskriver i sin studie att till exempel känna uppskattning från sina barn och barnbarn och att här kunna hjälpa till blir ett värdefullt tillskott i livet. Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993).

Den tid och frihet som följer med pensioneringen kan innebära ett omvärderande eller omskapande av tidigare roller i livet. Forskning visar att män får sina behov av kompetens, uppskattning och inflytande tillgodosedda främst genom sociala relationer, och att detta främst sker under den senare delen av livet i motsats till kvinnor som visat sig ha behov i form av deltagande, social förankring och stöd, behov som främst tillgodoses under den tidigare produktiva perioden i livet (Andersson, 2002).

För flertalet respondenter är familjen en väsentlig del av sysselsättningen och man nämner att just barnbarnen blivit en betydande aktivitet och del av vardagen. Albert beskriver det såhär: - *Ja, en gång i veckan har vi hand om vårt barnbarn...så de har delat upp det så käckt mellan mormor och morfar och farmor och farfar och sådär...får de träffa, och vi får hämta från dagis och sådär* (Albert 70+).

Att ta hand om barnbarnen blir för flera av respondenterna en meningsfull uppgift efter pensioneringen och blir även ett nytt sätt att omdefiniera sin könsroll för denna generation av män, som inte hade dagens möjlighet till "pappamånader".

Idrotten

Ett annat drag som är gemensamt för alla utom Albert och Herbert, är att de tidigt har intresserat sig för, samt varit aktiva inom idrott och har på den vägen kommit in i föreningslivet. Många av respondenterna har träffats tidigt i livet och knutit starka vänskapsband.

Connell nämner att idrotten är organiserad på ett sätt som innebär tydliga och bestämda sociala relationer: tävling (konkurrens) och hierarki bland män samt exkluderande av kvinnor (Connell, 1999). Winqvist beskriver hur man introducerats till exempel sportens eller politikens område och att detta lett till ett livslångt intresse och det som på senare år kan fungera som motivation till en meningsfull tillvaro. Det visar sig också att de intressen och sysselsättningar man ägnar sig åt idag är ofta desamma som de man haft tidigare i livet Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993).

Majoriteten av respondenterna svarar att de har kommit in i föreningslivet i unga år genom exempelvis idrotten. Detta skulle kunna betyda att dem redan tidigt har med sig en

föreningskultur, bestående av uppdelning i över och under ordnande av en grupp. Karl får här genom sin berättelse illustrera majoriteten som har ett stort idrottsintresse:

-Ja tre gånger i veckan träffar jag i alla fall mina gamla kamrater, före detta idrottskamrater träffas en gång i veckan. Jag är med i en idrottsförening som heter Göteborgs IF och vi har något som heter "Göteborgspensionärer" och i det gänget är vi ungefär en 50 man som träffas varje onsdag och sitter och pratar och dricker kaffe och ljuger och spelar kort och såhär va (Karl 75+).

Idrotten är en aktivitet och ett intresse som är och har varit en viktig del av det goda livet för majoriteten av respondenterna. Idrotten är en aktivitet som skapar och uppfyller människans behov av individuell konkurrens men även av solidaritet i en grupp.

Det är nog ingen idé

Politiska resurser

Aktiviteter/intressen som idrott eller politik blir ofta inkörsporren till gemenskap med andra och som skapar mening samt gör att man känner sig delaktig.

Begreppet innebär enligt Allardt möjligheten att påverka politiska beslut och utvecklingen av det politiska livet. Det är här en fråga om demokrati (Allardt, 1980)

Alla respondenter i undersökningen svarar att de brukar rösta i valtider, men de flesta anser inte att det går att påverka nämnvärt. Ett vanligt svar blev: *Nej, det är nog ingen idé* på frågan: Har du någon gång försökt påverka ett beslut? - *Nej, det har jag aldrig gjort. Vad man hör så brukar inte det hjälpa* (Ingvar 75+).

När det gäller att påverka politiska beslut tycker en majoritet av respondenterna att det inte är någon idé: det kan upplevas som viktigare att kunna påverka vad man gör av sin resterande tid i livet.

Kunna påverka sitt liv

Att kunna påverka sitt eget liv är viktigt för alla.

Allardt betonar vikten av att individen själv kan påverka sina valhandlingar, sitt liv och sitt öde som en väg mot självrealisering. Det handlar här om subjektiva upplevelser, attityder och bedömningar (Allardt, 1980).

Majoriteten av respondenterna upplever sig ha kontroll över, samt har möjlighet att påverka sitt eget liv. Har man däremot någon närstående som drabbats av t ex sjukdom blir man mer eftertänksam och kan resonera som Karl gör:

-Det är jag tveksam till, för jag har en fru som jag inte skulle kunna vara utan, och hon var ju på sjukhus förra veckan och då tänkte jag om man skulle vara ensam I mångt och mycket tycker jag nog att jag kan påverka det mesta i mitt liv (Ture 70+).

Om man själv drabbats av sjukdom och eller handikapp kan man också komma att se annorlunda på saken, som Gustav här beskriver: *-Ibland så känns det som det fallerar men det är väl tack vare sjukdomen. Livet går upp och ner. Man har haft lite svåra kriser emellanåt (Gustav 60+).*

Resultatet visar att en klar majoritet upplever sig ha möjlighet att kunna påverka sitt liv. De som har varit lite mer eftertänksamma har någon närstående eller har själva drabbats av sjukdom, något som naturligtvis är svårt att ha kontroll över.

Att älska

Vi kramas ju mycket och så

Kärlek

Detta stycke inleds med detta citat: ”Kärleken kommer och går, bara vänskapen består.” Allardts utgångspunkt för ”Att älska” kriteriet är att människan som individ har behov av solidaritet, kompanjonskap eller överhuvudtaget att ingå i ett socialt nätverk av relationer, där man uttrycker att man tycker och bryr sig om varandra samt att vi alla har behov av kärlek och kärleksfulla relationer. Att älska innebär att både få kärlek, tycka om samt att visa andra omtanke. I symmetriska relationer kan kärlek och omtanke skapas och då uppstår gemenskap. Gemenskap är en betydelsefull resurs som möjliggör realisering av andra värden i livet (Allardt, 1980). Visst gnabbas man ibland men genomgående beskrivs partnern på ett kärleksfullt sätt, ofta som den allra bästa och mest förtroliga vännen, som en livskamrat. Ture illustrerar hur han ser på kärleken:

-Jo, det är bra, och trots att man är 70 vet du så funkar det. Det är ju många det inte funkar för, men det är ju det finaste som finns, ja den kärleken - det är viktigt. Det vet i sjutton hur det skulle gå om inte det funkade? Men då är det ju så viktigt att man kommer överens vid sidan av också, det här att man hjälps åt och är kompisar, det är så jag tycker det ska gå till (Ture 70+).

Gemensamt drag för våra respondenter är att de alla har partner, majoriteten är gifta och de flesta har träffats som mycket unga. Några respondenter är sambos och någon är särbo. Oavsett form av relation har de haft denna i relativt många år, alltifrån tio till drygt 50 år och är tillfreds med denna.

Det är ju det här med gubbar vet du

Vänner och vänskap

Vänskap är också av stor betydelse för välbefinnandet, vänskap kan dock ta sig olika uttryck, då vi har olika behov. Kuosmanen nämner att en man i manliga grupper sällan når status genom att öppet ge uttryck för sådana känslor som till exempel sorg eller rädsla. Och detta har att göra med att kvinnorna har så låg status att det inte är aktuellt att försöka definiera sig själv i kvinnliga termer. Dessa tankegångar stämmer överens med Connells diskussion om hegemonisk maskulinitet och männens strävan efter olika sociala positioner i just manliga hierarkier. Connell (1999, refererad i Kuosmanen, 2001).

På frågor kring vänner och vänskap fick vi varierande svar. Slående är dock hur majoriteten av respondenterna beskriver kamrater mer i form av ”ytlig” relation eller kontakt i form av att ”dunka i ryggen” och fråga ”-hur e läget”. När man talar om vänner handlar det mer om de nära banden till familjen såsom till partnern eller barn och barnbarn, medan vännerna i till exempel föreningen ofta benämns som ”kamraterna”. Några beskriver att deras partner mer har en ”nära” relation till sina väninnor än vad de själva har, och menar därmed att den ”nära” relationen är ett typiskt kvinnligt drag.

-Ja, de kan jag nog säga ja, men nån sån där riktigt förtrolig vän har jag inte idag utan det är mer ytligt om hur är läget och sådär. Min fru har bättre relation till sina väninnor på det sättet kan man säga. Det är ju det här med gubbar vet du... (Karl 70+).

Några enstaka uttrycker att de har riktigt nära vänner som de också kan tala förtroligt med och om djupare ting. Bertil 70 + beskriver just detta och att han har fått utstå viss kritik för att ibland vara "för känslig". Han berättar om en speciell och nära vänskap som han hade till en vän som tyvärr gick bort. Vidare säger han att han nog är väldigt öppen, kanske för öppen många gånger har han fått höra.

Resultatet visar att majoriteten av respondenterna har en mer "kamratlig" kontakt med vännerna och att dessa huvudsakligen finns inom föreningslivet. Det visar sig också att om man som en av respondenterna beskrev, har en mer nära vänskapsrelation till en annan man, kan detta komma att ifrågasättas av andra män.

Ja jag håller mig ju sysselsatt - och så får man träffa sina gamla kamrater

Föreningslivets betydelse efter pensionering

Den gemenskap som föreningslivet ger är av stor betydelse för livet i övrigt.

Connells begrepp om hegemonisk maskulinitet beskriver mäns strävan efter olika positioner i manliga hierarkier. Männens dominerande position gentemot kvinnor, leder till att de söker bekräftelse i sin egen grupp. Kuosmanen hänvisar till Lagergren som menar att motivet för homosocial orientering inte har att göra med mäns önskan att utöva makt över kvinnor, utan att detta istället har att göra med inbördes konkurrens mellan män. Kuosmanen nämner vidare att homosocialitet också kan diskuteras utifrån broderskap och att dessa gruppformeringar istället syftar till en nedtoning av konkurrensen. Även inom dylika grupperingar skapas dock normer och regler för den sociala gemenskapen. Kuosmanen betonar vidare att man inte bör glömma att manliga grupperingar också handlar om vänskap, gemenskap och solidaritet (Kuosmanen, 2001).

Föreningsaktiviteterna kommer att spela en stor roll efter pensioneringen, som i många fall innebär att gå miste om den sociala funktion som arbetet har. Att som respondenterna söka sig till en manlig form av gemenskap kan också bli ett sätt att upprätthålla den manliga identiteten som tidigare beskrivits är så förknippad med yrkesrollen (Kuosmanen, 2001). Att söka sig till andra manliga gemenskaper blir också ett sätt att kompensera för förlorad position på arbetsplatsen. Gustav beskriver här föreningslivets betydelse för honom: *Det har blivit viktigare efter pensioneringen ja, och det att få träffa sina gamla kompisar känns jätteviktigt (Gustav 60+).*

På frågan huruvida respondenterna ansåg att föreningslivet blivit viktigare för dem efter pensioneringen kan man också se att en klar majoritet svarar ja på detta. Detta tyder också på att när man inte längre har ett arbete, och den sociala gemenskap som detta ger, då söker man detta behov på annat håll, och här genom att ingå i en förening.

Att vara

Det får man väl hoppas

Respekterad samt betydelsefull

I gemenskap med andra blir man bekräftad och känner uppskattning.

Allardt talar om individens behov av att känna sig oersättlig och betydelsefull i något sammanhang (Allardt, 1980). Tidigare forskning visar dock att dylika värden som handlar om oersättlighet eller prestige i detta hänseende inte är något som finns med i de äldres beskrivning av livskvalitet (Nilsson et al, 1996).

Majoriteten tycker att de är respekterade samt uppskattade som personer av sin omgivning men är mindre benägna att se sin egen betydelse, så här svarade Ingvar 70+ på frågan om huruvida han känner sig betydelsefull: *-Nej betydelsefull skulle jag väl inte vilja påstå, det är upp till andra att bedöma.* Någon uttryckte att han känner sig betydelsefull i vissa sammanhang som Herbert här nämner: *- Jag tycker man känner sig ganska betydelsefull i denna föreningen här. Och på jobbet kände man ju också att man var betydelsefull* (Herbert 65+).

Resultatet visar att majoriteten upplever sig respekterade och uppskattade som personer, däremot vill man inte framhålla sig själv som betydelsefull i ett större sammanhang.

Det funkar bara bra

Upplevelse av socialt nätverkets funktion

Att känna uppskattning i sina sociala relationer är betydelsefullt för alla. Allardt betonar de sociala relationernas betydelse för välbefinnandet (Allardt, 1980).

Socialt nätverk, social förankring, social kontakt, socialt deltagande, informellt och emotionellt stöd samt socialt inflytande utgör olika aspekter på det sociala nätverket, och som alla har visat sig ha positiv effekt på välbefinnandet, främst i form av bättre hälsa. Studier visar att ett fungerande socialt nätverk minskar risken för utslagning och isolering (Andersson, 2002; Allardt, 1980).

Resultatet visar att alla respondenter upplever att deras sociala nätverk fungerar bra som det ser ut idag, ingen säger heller att dem vill ändra på något, förutom Karl som nu på äldre dar kände att han ville återknyta kontakten med medlemmar ur släkten. Så här säger Karl själv om saken: *-Jo, det funkar bra. Men som jag tidigare sa skulle jag vilja ha mer kontakt med mina kusiner* (Karl 70+).

Att undersökningsgruppen har ett gott socialt nätverk har också god inverkan på välbefinnandet och kan vara ett tecken på innehavd livskvalitet.

Att kunna uppföra sig som en man

Om manlighet

Många av respondenterna hade till en början svårt att besvara vår fråga om vad manlighet innebar för dem. Efter en stunds funderande fick vi svar från alla. De svar vi fick här visar sig stämma väl överens med den idealbild av mannen som är allmänt vedertagen ute i samhället. Connell skriver att åtminstone i vår kultur spelar den fysiska upplevelsen av manlighet och kvinnlighet en central roll för hur man kulturellt tolkar genus, och kroppen är ofrånkomlig i skapandet av maskuliniteten. (Connell, 1999). Manlighet för majoriteten respondenter är synonymt med styrka och prestation. Vi fick svar som: *” Det förväntas ju att man är stark,*

inte bara i armen då, utan över huvudtaget” eller ”-Han ska vara duktig, ska kunna mycket, vara stark”. Ewald uttryckte det genom en mer ingående beskrivning så här:

- Det finns en förväntan på att vara man, karl. Det är inte lika tydligt idag som förr. Det har väl först och främst att göra med det mest ursprungliga som kommer från tidernas begynnelse, det mer biologiska, våra fysiska skillnader, att män är fysiskt starkare och var jägare medan kvinnorna var mer omhändertagande osv. Den förväntan man har på mig som karl, manlighet, är både i sängkammaren och det är också för försörjningen (Ewald70+).

Ett annat vanligt svar var att manlighet främst handlar om att ta ansvar för familjen, Bertil uttryckte det så här: *-Att kunna ta hand om familjen, det ligger ju på mig som en gammal hävd liksom (Bertil70+).*

Kuosmanen beskriver i sin studie hur männens identitet formas av de förebilder man fått under uppväxtåren, främst i form av manlig förebild i fadern men även det samspel som föräldrarna uppvisar spelar in för vilka attityder man som vuxen kommer att inta i förhållande till sådant som exempelvis familjebildning (Kuosmanen, 2001).

Resultatet visar att det kan vara svårt att svara på frågan om vad manlighet är. Det framkommer att det för respondenterna främst handlar om ”styrka” och då med innebörden av att vara både fysiskt stark, men även stark genom att vara den som ska ta det huvudsakliga ansvaret för familjen. En annan aspekt av styrka som också nämndes har att göra med prestation, att ”vara duktig”, samt att kunna prestera sexuellt i en relation.

Om att bli ifrågasatt

Fyra av tio kan erinra sig något tillfälle då dem känt sig ifrågasatta i sin manlighet.

Enligt Connells hegemoniska maskulinitetsteori, som bygger på ett förtryck gentemot både andra män och kvinnor, står kvinnor och homosexuella lägst i rang. När vill förödmjuka eller kränka en annan man gör man det bäst genom att fälla negativa kommentarer som har just med homosexualitet eller femininet att göra (Connell, 1999).

Kuosmanen menar att den manliga homosocialiteten har med maktaspekten att göra, även om det primära inte behöver vara viljan att utöva makt över kvinnor. Det finns en hierarkisk ordning i homosociala grupper, vilket innebär konkurrens om olika positioner. I vissa starkt homosociala miljöer menar Kuosmanen är objektivering av kvinnor och avståndstagande från det feminina är vanligt. Men inte bara kvinnor utesluts ur den homosociala gemenskapen, även män kan ha svårt att bli accepterade. Priset för medlemskap i en kollektiv grupp som visserligen kan erbjuda vissa förmåner, blir ofta en minskad personlig rörelsefrihet och individualitet, eftersom gruppen förväntar sig ett visst beteende (Kuosmanen, 2001).

Tage berättar om ett tillfälle då han uppfattat sig ha hamnat i en slags minoritets ställning, och helt klart gått emot gruppen vilket tydligen mottagits med visst tvivel ifrån gruppens sida. Tage uppfattade sig ha blivit ifrågasatt i sin manlighet, och berättar själv så här:

-Det är ju såhär va att när män träffas då man berättar vitsar, och är det då vitsar under bältet då accepterar jag inte det, för de är som regel inte roliga... men man skrattar med. Men jag kan också visa att jag inte tycker det är roligt, och jag byter gärna ämne när det är sånt där och det har jag förstått att det har inte fallit i god jord. Jag kan inte såna vitsar heller, och då tänker väl de: -Är han bög eller köper inte han detta? (Tage 70+).

Herbert 60+ berättar också hur han vid något tillfälle känt sig ifrågasatt genom att bli anklagad för att vara kvinnlig, någon har då sagt: *-du är som en kärring!* till honom.

En majoritet av respondenterna säger sig aldrig blivit ifrågasatta, ett fåtal kan erinra sig något enstaka tillfälle och detta har helt klart påverkat dem. Det värsta man kan bli förknippad med som man är att vara antingen homosexuell eller kvinnlig.

Om att åldras som man

Att åldras som man hänger även det ihop med det fysiska, då åldern till slut tar ut sin rätt. Connell menar att maskuliniteten blir sårbar då den fysiska förmågan förändras i något avseende till exempel i samband med individualisering, sjukdom eller åldrande. Vidare talar han om hur man kan ta till olika strategier för att hantera denna förändring för ett upprätthållande av identiteten. Den slutsats som Connell drar, är att det enda som man inte kan göra är att ignorera det förändrade tillståndet (Connell, 1999).

Frågan om upplevelse av att åldras som man gav också det varierande svar. Gösta ger här en representativ bild av hur gruppen som helhet uttryckt det, och han tänker här främst på det fysiska: *- Man promenerar inte lika raskt som tidigare. Man har svårt att komma ihåg namn. Har problem med att göra rörelser i gymnastiken nu som inte var några problem förr* (Gösta 70+).

Karl tänker också på den fysiska upplevelsen av att bli gammal, men han nämner även den sexuella aspekten av förändringen, så här säger han:

-Ja, det är väl ingen fördel vill jag inte påstå, och då tänker jag främst på den sexuella biten. Sen är det ju det här när jag ligger hemma och läser tidningen så ser jag skrynkorna på min arm på skinnet, och då tänker jag på min farsa som också var väldigt skrynklig... (Karl 70+).

Och Bertil säger att han nog hellre hade varit yngre, men tycks ändå acceptera tidens gång och är trots allt nöjd, och så här resonerar han kring frågan om att åldras som man:

-Ja, det har ju sina sidor, det är ju klart. Man tittar på TV och tänker att USCH vad hemskt att bli gammal. Det är klart att man skulle vilja vara yngre, det är klart. Var ålder har ju sin grej. Jag tycker att jag finner mig bra i åldern, ja det tycker jag. Det har jag inga problem med. Det tycker jag inte. Tvärtom när man är med på så mycket saker som jag är, så är man ju med ändå trots att man är gammal. Det är lugnt tycker jag (Bertil 70+).

Resultatet visar att majoriteten av respondenterna främst tänker på den fysiska förändringen med att åldras, och då även den sexuella delen av detta. En klar majoritet tycks ändå acceptera faktumet att bli gammal. Då det fysiska är mycket centralt för den maskulina identiteten blir det en naturlig utveckling att det är just denna bit som, vid åldrande och i och med en förändrad kropp samt förmåga, upplevs som problematiskt. Men genom strategin av ett accepterande av förändringen kan man lyckas upprätthålla sin identitet som man.

10. SAMMANFATTNING AV RESULTAT/ ANALYS

I detta kapitel görs en sammanfattning av studiens resultat och analys. I ett efterföljande och avslutande kapitel förs en slutdiskussion med utgångspunkt från de tre huvudfrågeställningarna.

Männen i denna studie är födda och uppväxta vid ungefär samma tid och har väldigt lika uppväxtförhållanden, sprungna ur en arbetarklass på 1930- och 1940- talen.

Respondenterna kommer från trygga hem bestående av god sammanhållning och goda relationer, även om materiella brister uppenbart existerade.

Denna bakgrund har troligen format dessa män på olika sätt både individuellt, som grupp samt på samhällsnivå och blivit avgörande för hur de i framtiden kommit att forma sina liv och lägger grunden för värderingar och attityder i vuxenlivet.

Men som kommer att diskuteras avslutningsvis visar studien att det är många olika faktorer som spelar in gällande vilka värden som blir betydelsefulla för livskvalitet i livets slutskede.

Vi anser att undersökningsgruppen ger en representativ bild av gruppen manliga, aktiva yngre - äldre pensionärer som har just denna arbetarklassbakgrund.

Undersökningens övergripande frågeställningar är:

-Hur kan yngre-äldre mäns upplevelse av livskvalitet beskrivas?

-Hur kan maskulina nätverk på äldre dar beskrivas?

-Hur förhåller sig yngre- äldre män till maskulinitet?

Sammanfattande analys

Att ha

- Resultatet visar att respondenternas upplever sig ha livskvalitet oavsett det faktiska hälsotillståndet.
- Även de respondenter som lider av kronisk sjukdom upplever sig må bra.
- Resultatet visar att respondenterna är nöjda med sin yrkesverksamma period i livet. Man ser dock att det är lättare att avancera med högre utbildning än med enbart folkskola.
- Resultatet visar att en majoritet av respondenterna är i stort sätt nöjda med sin ekonomi, de flesta har utöver folkpensionen någon form av tilläggspension.
- De respondenter som är missnöjda med sin ekonomi har enbart folkpension.
- Oavsett om man hyr eller äger sin bostad visar resultatet att man är nöjd med sitt boende och man trivs bra samt känner sig trygg i området.

- Majoriteten känner ingen samhörighet med sina grannar. Det kan räcka med en mer yttlig form av kontakt med dessa.
- Alla våra respondenter har ett gott socialt nätverk. Alla har partner och goda kontakter med sina nära och kära.
- Alla våra respondenter har ett vänskapsnät, av varierande storlek. De flesta har många av sina vänner eller kamrater inom föreningslivet.
- Alla våra respondenter är aktiva pensionärer. Man ägnar sig åt alltifrån föreningsliv, egen hobby, friluftsliv till att fixa med huset eller sommarstugan med mera, med mera.
- Resultatet visar att även de i undersökningsgruppen med sämre hälsa är minst lika aktiva som de övriga.
- Ett annat drag som är gemensamt för gruppen är att majoriteten tidigt har intresserat sig för samt varit aktiva inom idrott och har på den vägen kommit in i föreningslivet. Många av respondenterna har på detta sätt träffats tidigt i livet och knutit starka vänskapsband och har fortfarande kontakt med varandra.
- För flertalet respondenter är familjen en väsentlig del av sysselsättningen och man nämner att just barnbarnen är en viktig aktivitet och del av vardagen efter pensioneringen
- När det gäller att påverka politiska beslut tycker en majoritet av respondenterna att det inte är någon idé.
- Resultatet visar att en klar majoritet upplever sig ha möjlighet att kunna påverka sitt liv. De som har varit lite mer eftertänksamma har någon närstående eller har själva drabbats av sjukdom. Något som naturligtvis är svårt att ha kontroll över.

Att älska

- Gemensamt drag för våra respondenter är att de alla har partner, majoriteten är gifta och de flesta har träffats som mycket unga. Några respondenter är sambos och någon är särbo. Oavsett form av relation är man tillfreds med denna.
- Resultatet visar att majoriteten av respondenterna har en mer ”kamratlig” kontakt med vännerna och att dessa huvudsakligen finns inom föreningslivet. Det visar sig också att om man som man har en mer nära vänskapsrelation till en annan man, kan detta komma att ifrågasättas av andra män.
- På frågan huruvida respondenterna ansåg att föreningslivet blivit viktigare för dem efter pensioneringen kan man också se att en klar majoritet svarar ja på detta. Detta tyder också på att när man inte längre har ett arbete, och den sociala gemenskap som detta ger, då söker man det behov på annat håll, och här genom att ingå i en förening.

Att vara

- Resultatet visar att majoriteten upplever sig vara respekterade och uppskattade som personer, däremot vill man inte framhålla sig själv som betydelsefull i ett större sammanhang.
- Resultatet visar att alla respondenter upplever att deras sociala nätverk är funktionellt som det ser ut idag

Manlighet

- Resultatet visar att manlighet för respondenterna främst är synonymt med begrepp som ”styrka” och ”prestation”. I prestationsbegreppet ligger både att vara ”duktig” samt att det har med den sexuella förmågan att göra. Att vara stark har också att göra med att ta ansvar för exempelvis sin familj, främst genom att vara den huvudsaklige familjeförsörjaren.
- En majoritet av respondenterna säger sig aldrig blivit ifrågasatta i sin manlighet. Ett fåtal kan erinra sig något enstaka tillfälle där man upplevt detta. Det värsta man kan bli förknippad med som man är att vara homosexuell eller feminin.
- Resultatet visar att majoriteten av respondenterna främst tänker på den fysiska förändringen av att åldras, och då även den sexuella delen medräknad. En klar majoritet accepterar ändå faktumet att bli gammal. Då det fysiska är mycket centralt för den maskulina identiteten blir det en naturlig utveckling att det är just denna bit som, vid åldrande och i och med en förändrad kropp samt förmåga, upplevs som problematiskt. Genom ett accepterande förhållningssätt kan identiteten upprätthållas .

11. SLUTDISKUSSION OCH KOMMENTARER

Här följer en diskussion kring och kommentarer till de viktigaste resultaten som framkommit i studien, och detta görs i anslutning till varje huvudfrågeställning.

Hur kan yngre - äldre mäns upplevelse av livskvalitet beskrivas?

Resultatet visar att majoriteten av respondenternas svar väl stämmer överens med i stort sett samtliga Allardts kriterier för livskvalitet/välfärd.

Där det inte kan sägas stämma överens med Allardts teori är under kriteriet ”Att ha” gällande möjlighet att påverka politiska beslut: majoriteten av respondenterna ansåg inte detta vara någon idé. Även under kriteriet ”Att vara”, i fråga om upplevelse av att vara betydelsefull som person, visar resultatet att majoriteten av respondenter i denna bemärkelse inte ville utmärka sig. Detta stämmer överens med det som tidigare forskning (Nilsson et al, 1996) visat.

Resultatet kan också bero på att frågan var fel ställd (något som beskrevs tidigare under metodproblem), eller att respondenterna helt enkelt ser det som att man nu uppnått en ålder då man så att säga gjort sitt, och nu överlåter åt andra att ta över. Men detta är något man bara kan spekulera i.

Tidigare forskning som också gjorts utifrån Allardts teori visar sig inte vara helt överensstämmande med denna. För denna grupp respondenter handlade det mer om ”tysta aktiviteter” och resultatet visade sig stämma bättre med Eriksons och Tornstams teorier (Nilsson et al, 1996). Detta kan bland annat ha att göra med att undersökningsgruppen för denna studie tillhörde kategorin äldre – äldre, och alltså var något äldre än respondenterna i vår studie. För övrigt kan man se att det för upplevelse av livskvalitet är mindre viktigt med materiella ting såsom boende och ekonomi under kriteriet ”Att ha”: även de som upplevde sig missnöjda i dessa avseenden och då särskilt det fåtal som var missnöjda med sin ekonomi, visar sig ändå ha plus på exempelvis hälso- samt sociala nätverkskontot. Tidigare forskning (Nilsson et al, 1996) som redogjorts för, pekar också på att det materiella spelar mindre roll för äldre personers upplevelse av livskvalitet. Allardt gör också en indelning av de materiella kriterierna under välfärd, snarare än under livskvalitetsbegreppet. Slutsatsen man kan dra av detta blir att även om brister existerar rent materiellt, kan upplevelsen av livskvalitet ändå vara god/hög för målgruppen.

Hälsan är enligt Allardt central för måttet på välfärd/livskvalitet, och att en majoritet av respondenterna i undersökningsgruppen uppvisar en god hälsa, och att även de med sämre hälsa upplever sig må bra trots vissa krämpor, kan man dra slutsatsen att undersökningsgruppen som sådan, har ett gott välbefinnande/livskvalitet. Redovisad forskning Winqvist (1993, i Waerness et al, 1993; Nilsson et al, 1996) visar att livs - tillfredsställelsen på äldre dar är oberoende av hur det faktiska hälsotillståndet ser ut. Även andra faktorer spelar in för upplevelse av livskvalitet.

Alla deltagarna i undersökningsgruppen är aktiva på olika sätt och är särskilt aktiva inom föreningslivet. Det visar sig att även det fåtal respondenter med påvisat sämre hälsa är minst lika aktiva som de övriga, och detta kan vara ett bevis på att en meningsfull tillvaro och ett aktivt liv i gemenskap med andra gör att man mår bättre och därmed har positiv inverkan på livskvaliteten.

Att vara en del av en grupp gemenskap där man känner acceptans och uppskattning för sin person och kanske fyller en funktion genom någon uppgift man åtagit sig visar sig bli

betydelsefullt. Genom att göra saker tillsammans med andra motar man bort ensamhet och isolering, faktorer som har en dokumenterad negativ inverkan på livskvaliteten. Andra faktorer som visat sig vara betydelsefulla för upplevelsen av livskvalitet är huruvida man har ett gott stöd i form av nära relationer med andra och ett socialt nätverk (Allardt, 1980; Andersson, 2002; Winqvist, (1993) i Waerness et al,1993).

Samtliga respondenter i studien har partner i livet, och denna relation beskrivs genomgående som mycket nära och betydelsefull. Undersökningsgruppen har även god kontakt med andra familjemedlemmar som barn och barnbarn och andra anhöriga. Kamraterna på föreningen beskrivs också som mycket betydelsefulla. Detta visar sammantaget att respondenterna har ett genomgående gott och fungerande socialt nätverk.

Hur kan yngre - äldre mäns maskulina nätverk beskrivas?

Kuosmanen diskuterar Connells begrepp om hegemonisk maskulinitet i sin studie och beskriver mäns strävan efter olika positioner i manliga hierarkier. Att som respondenterna söka sig till en manlig form av gemenskap kan därmed möjliggöra ett upprätthållande av manlig identitet. Den yrkesverksamma perioden i mäns liv är bevisat av stor betydelse för mäns identitet samt fyller behoven av inflytande och uppskattning (Kuosmanen, 2001). Att männen i undersökningsgruppen främst söker sig till manliga grupperingar blir ett sätt att kompensera för förlorat arbete i och med pensioneringen. Det skulle också kunna vara så att som tidigare forskning pekar på, att det kan vara så att det blir viktigare för män att få sina behov av inflytande och kompetens tillgodosedda utifrån det sociala nätverkets strukturer, just under senare delen av livet (Andersson, 2002).

De flesta av våra respondenter var av åsikten att nära vänskap var ett mer kvinnligt behov, och var nöjda med det som själva deltagandet och gemenskapen i gruppen tillförde. Relationen till "kamraterna" beskrevs mer i termer av en ytlig kontakt i form av att "dunka i ryggen" och fråga "hur e läget?". Troligen har den idrottsliga anda som majoriteten av respondenterna fostrats i, kommit att spela en betydande roll för hur dessa förhåller sig till varandra både individuellt och som grupp. Denna kollektiva "kamratanda" som både innefattar solidaritet men även konkurrens har troligtvis färgat av sig på deras syn på vänskap. Kanske upplevs det också vara fullt tillräckligt med den nära relation man beskrev sig ha till sin partner?

Vi tror att svaren skulle blivit annorlunda om vi frågat en yngre generation av män, då det är möjligt att dessa kan ha "formats" under mer fria förhållanden där uttryck för olika emotioner också blivit tillåtna på ett annat sätt. Kuosmanen talar om att en "modernisering av kön" har skett och därmed av den manliga identiteten som utvecklats från traditionella och homogena föreställningar till en mer flexibel och nyanserad mansbild. De män som idag växer upp behöver inte längre på samma sätt som tidigare generationer av män följa i sina fäders fotspår (Kuosmanen, 2001).

Säkerligen spelar här våra egna föreställningar och eventuella förväntningar också en stor roll, gällande vad vi som kvinnor framförallt själva anser och upplever att man bör ha för att må bra, och att vi då lägger betoningen på närhet och öppenhet i relationer. Att man som man ändå kan känna sig fullt och tillräckligt nöjd med den typen av vänskap som de finner i en grupp-gemenskap, innebär ju inte heller att denna form av vänskap skulle vara sämre eller mindre betydande. Det kan vara så att själva grupptillhörigheten i sig, samt dess dynamik är det som är av störst betydelse för dessa män, snarare än hur nära man upplever sig vara en annan person (Connell, 1999).

Kuosmanen menar att motivet för homosocial orientering inte behöver ha att göra med mäns önskan att utöva makt över kvinnor, utan att detta istället kan ha att göra med den inbördes kamp och de positioner de historiskt erhållit. Homosocialitet kan även diskuteras i termer av broderskap, och det hävdas att den här typen av grupper istället bildas i syfte att tona ner konkurrensen mellan män (Kuosmanen 2001). Den senare kan sägas stämma bättre överens med den gemenskap som undersökningsgruppen ingår i. Den bild som föreningen ger är att det är en öppen gemenskap dit alla är välkomna. Det är en utåtriktad verksamhet som bedrivs under öppna former. Detta kan man se genom att medlemmarna är öppna för påverkan utifrån. Exempel på detta visar att olika föredragshållare bjuds in, och reklam görs för föreningen genom att exempelvis ge ut en tidning.

Något annat som säkert format dessa män är en gemensam klasstillhörighet under uppväxtåren. Utifrån det vi fått kännedom om, kan vi se att undersökningsgruppen trots i vissa fall torftig materiell standard, kommer från goda och trygga hemförhållanden. En arbetarklass som stått för ett tydligt könsmonster där mannen var den huvudsaklige familjeförsörjaren och kvinnan hade den vårdande rollen. Den här beskrivningen kan sägas stämma väl överens med det som Kuosmanen benämner som: ”den övre skötsamma arbetarklassen” som har ett annat sätt att förhålla sig till exempel familj och arbete till skillnad från den lägre arbetarklassen. Kuosmanen gör här en liknelse med medelklassens förhållningssätt till karriär och ”framtidorienterade levnadssätt” (Kuosmanen, 2001 s.68).

Just klass är inget vi i studien valt att fokusera kring men vi anser ändå att det inte går att helt ignorera i sammanhanget. Teoretiker som Connell anser att vid analys av maskulinitet kan inte klass uteslutas. Direkta frågor kring klass har inte ställts i intervjuguiden och vi har fått analysera utifrån övriga uppgifter som framkommit av resultaten, bland annat den gemensamma uppväxten i en för den tiden utpräglad arbetarstadsdel ger en bild av denna tillhörighet.

Hur förhåller sig yngre - äldre män till maskulinitet?

Att så många av respondenterna svarade att de aldrig upplevt sig ifrågasatta i sin manlighet är intressant: kan det vara så enkelt som att den självklarhet som följer med den maskulina könstillhörigheten och de tydliga positioner man i och med denna tilldelas av rådande normer i samhället/kulturen, gör att man aldrig ens behövt fundera kring detta?

Att som respondenterna trots allt acceptera de förändringar som följer med åldrandet och som blir ett uppenbart problem för mansidentiteten, blir ett nytt sätt att förhålla sig till denna (Connell, 1999).

De flesta tycks inte ha några problem att komma till ett accepterande av åldrandet och vissa av respondenterna har ännu inte heller sett några mer påtagliga förändringar eftersom de ännu befinner sig i den tredje åldern. Att klara av en förändring och vad detta medför kan också ha att göra med huruvida man på ett lyckosamt sätt klarat av att hantera tidigare svårigheter under sin livstid. Flera studier har visat att det blir betydelsefullt att se hela sammanhanget, att titta på alla perioder av livet ur ett livsloppsperspektiv.

Att för respondenterna bli mer vårdande på äldre dar genom att exempelvis ta hand om sina barnbarn, blir även detta ett sätt att omforma sin mansroll. Som pensionär har man naturligtvis också på ett helt annat sätt tid och möjlighet att njuta av sina barnbarn mer än man hade möjlighet att göra av egna barn då dessa var små, och ansvaret då ålog på respondenterna att dra in en inkomst, och därmed var mer hemifrån.

Kommentarer till Connells modell

Connells modell för maskulinitet har fått en del kritik, exempelvis gällande hans syn på makten mellan könen, och framförallt att han diskuterar hegemonin i singularis. Kuosmanen menar att Connells teori ändå är av intresse och särskilt som han gör en koppling mellan maskulinitet och andra begrepp som generation, klass och etnicitet.

Gruppen i sin helhet kan stämmer bra överens med det som Kuosmanen nämner om "homosocialitet" diskuterat i termer av "broderskap", där det handlar om att tona ned den inbördes konkurrensen. Även inom dessa grupper av män skapas särskilda regler och normer för det sociala umgänget (Kuosmanen, 2001).

Varför denna studie är betydelsefull

Slutligen en kommentar om denna studies betydelse för socialt arbete!

Även samhällsgruppen äldre ingår i socialt arbete idag, och lär bli ett arbetsområde som kommer att växa i takt med att de äldre också blir fler och fler. Det är viktigt att man inte enbart tittar på de negativa fenomen som existerar runtom i samhället utan även forskar kring de livsstrategier som faktiskt visar sig vara fruktsamma för människor. För det sociala arbetet med människor behövs rätt verktyg, för att kunna "göra mer av det rätta".

I dagens Sverige lever vi (som beskrevs inledningsvis) en tredjedel av vårt liv som pensionärer, och vi är idag dessutom i genomsnitt friskare längre under denna sista del av livet. Med detta perspektiv blir det desto viktigare att få kunskap om vad som skapar förutsättningar för ett gott liv även under denna period av livet. Vi vill ju alla leva ett så gott och fullvärdigt liv som möjligt, från vaggan till graven.

Förslag till fortsatt forskning

Den ökade livslängden leder till en ökad gemensam överlevnad, som innebär att tre eller flera generationer kommer att åldras tillsammans, exempelvis barn och deras föräldrar men även till exempel gällande för syskon.

Den relation som existerar mellan just syskon är en dold resurs i de äldres sociala nätverk som också visar sig vara ett hittills lite utforskat område inom socialgerontologin. Bengtsson & Silverstein menar att forskning på detta område kan vara särskilt betydelsefullt med tanke på framtiden när "babyboomgenerationen", som har färre egna barn men relativt många syskon, blir gamla. Bengtson & Silverstein (1993, refererad i Öberg i Socionomen, 2007 s. 14).

12. LITTERATURFÖRTECKNING

Böcker

- Allardt, E.(1980), *Att ha Att älska Att vara, Om välfärd i Norden*, Lund, Argos Förlag AB
- Andersson, L. (Red.). (2002). *Socialgerontologi*, Lund, Studentlitteratur
- Andresen, R. (Red.). (2002). *Sociala nätverk, grupper och organisationer*, Stockholm, Natur och Kultur
- Carlsson, G. (2007). *Majorna, en resa genom fem sekel*, Skövde, Ola Carlson Form AB
- Connell, R.W. (1999). *Maskuliniteter*, Göteborg, Daidalos
- Forsberg, G., & Wallmark, J. (1998). *Nätverksboken – om mötets möjligheter*, Stockholm, Liber AB
- Larsson, S., & Olsson, L. (2007). *Hus och människor kring Pölgatan*, Göteborg, Föreningen Gamla Majrabbar
- Kuosmanen, J. (2001). *Finnkampen*, Södertälje, Gidlunds Förlag
- Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*, Lund, Studentlitteratur
- Larsson, S., Lilja, J., Mannheimer, K. (2005). *Forskningsmetoder i socialt arbete*, Lund, Studentlitteratur
- Meuwisse, A., & Swärd, H. (Red.). (2002). *Perspektiv på sociala problem*, Stockholm, Natur & Kultur

Rapporter

- Nilsson, M., Ericsson, K., Ekman, S-L., Winblad, B. (1996), *Some Characteristics of the Quality of Life in Old Age Illustrated by Means of Allardt's Concept*, Scandinavian University Press
- Nordström, M. & Dunér, A &. (2003). *Bevilja och ta mot hjälp*. Göteborg, FOU i Väst
- Waerness, K., Ruth, J-E., Tornstam, L. (Red). (1993). *Livslöp bland gamle i Norden*, Norge, Norsk Gerontologisk Institut

Tidningar

- Johansson, L-O. (2007, 2 september). 88-åring fick rätt i länsrätten - kände sig otrygg hemma - men nekades särskilt boende av kommunen. *Göteborgs-Posten*, s.A19.
- Ljung, M. (2007, 3 september). Personalen räcker inte till omsorgen - promenader, pratstunder och blöjbyten är saker som prioriteras bort när tiden är knapp. *GöteborgsPosten*, s.A4-5.
- Lenken, P.(2007, 4 september). Äldrepersonal får för dåligt betalt - Antalet lex Sarah-anmälningar är stort - frågan är varför vården inte är bättre inom äldreomsorgen. *GöteborgsPosten*, s. A6-7.

Tidskrifter

- Bengtson, V.L, & Silverstein, M. (1993). Åldrandet ur ett livsloppsperspektiv, *Socionomen nr 4*, 2007
- Föreningen Gamla Majrabbar. (2007). Julen 2007, *Utgivare: Urban Börjesson*, 2007.
- Kukkonen, P. Mitt språk mitt liv mitt allt - Språkspel och identitet, *TijdSchrift voor Skandinaviesk*, vol 24, nr 1 ,2003.

Nilsson M., Jönsson H. (2007). Äldre i massmedierna - osynliga eller förknippade med problem, *Socionomen nr 4*, 2007.

Öberg, (2007), Åldrandet ur ett livsloppsperspektiv, *Socionomen nr 4*, 2007.

Webbsida

Sveriges Radio (2007), *Kön – vem bryr sig?: Vem tar hand om vem på äldre dagar?*

Hämtad 2007-09-30, från

<http://www.sr.se/cgi-bin/P1/program/index.asp?ProgramID=2965>

Forskningsrådet

<http://www.fas.se>)

Naess (1987), *Livskvalitet*

Hämtad 2007-10-21 från

<http://www.omv.lu.se/monaapple/uppsats/Bakgrund/02htm>

Bilaga 1

Presentationsbrev

GÖTEBORGS UNIVERSITET
Institutionen för socialt arbete
Ht- 2007

Hej!

Vi är två studenter från Göteborgs Universitet som läser sjunde och sista terminen på Socionomutbildningen och har inriktat oss mot omsorg om äldre.

Vi ska nu skriva vårt examensarbete, vår C-uppsats, och har valt att skriva om hur äldre män upplever livskvalitet efter pensioneringen.

Centralt för uppsatsen är:

Livskvalitet (allt som är gott för människan såsom hälsa, familj, vänner, och att kunna vara aktiv)

Nätverk (människor runt omkring dig och dina relationer till dem)

Maskulinitet (frågor kring hur det är att vara man)

I vårt uppsatsarbete kommer vi att göra en intervjustudie och vill därför göra en intervju med Dig för att få en bild av hur Du upplever livskvalitet efter pensioneringen. Vi vill också tillsammans med Dig göra en nätverkskarta och titta på ditt nätverk.

Intervjun är **helt frivilligt** och Du kan när som helst avbryta Din medverkan.

Vi är tacksamma om Du kan och vill ställa upp. Intervjun och nätverskartan kommer tillsammans att ta ca 1 timma.

Allt intervjumaterial kommer att behandlas konfidentiellt utan att röja Din identitet. För att kunna analysera intervjun på bästa sätt kommer den att spelas in. När uppsatsen är färdig kommer allt material att förstöras.

Tack för Din hjälp!

Ylva Lindh
Tel.

Ann-Catrin Matshede
Tel.

Handledare: Per-Olof Larsson
Tel.

Jag samtycker till intervjun:

Deltagarens underskrift:.....

Bilaga 2.

INTERVJUGUIDE:

Inledning:

Vi presenterar oss och berättar om syftet med vår undersökning.

Bakgrundsuppgifter

Namn

Ålder

Civilstånd

ATT HA

Hälsa:

Lider du av någon kronisk sjukdom el handikapp?

Känner du dig ofta trött?

Tar du några mediciner?

Om ja, påverkar med din sinnesstämning?

Utbildning:

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du gått i skolan?

Om du inte har en högre utbildning, hade du velat läsa vidare?

Yrkesarbete:

Vad har du yrkesarbetat med före pensioneringen?

Har du avancerat inom ditt yrke?

Ekonomiska resurser:

Har du pension? Och i så fall vilken typ av pension har du?

Tycker du att din ekonomi täcker dina behov el känner du ofta oro för att pengarna inte ska räcka?

Bostad:

Äger el hyr du bostaden?

Hur länge har du bott där?

Känner du dig trygg i området?

Social trygghet:

Lever du ensam el med partner?

Har du många vänner/stor bekantskapskrets?

Känner du samhörighet med dina grannar?

Aktivitet:

Hur fördriver du din tid som pensionär? Vilka ev fritids -intressen/hobbys har du?
Är du med i någon annan förening el annan gemenskap?
Har du alltid varit föreningsmänniska?
Vad var det som gjorde att du valde att bli medlem just i den här föreningen?
Hur tycker du att gemenskapen berikar ditt liv?

Politiska resurser:

Brukar du rösta?
Har du någon gång försökt påverka ett beslut?
Upplever du att du har kontroll över ditt liv/möjlighet att påverka ditt liv?

ATT ÄLSKA

Kärlek:

Hur har du det med kärleken?
Om du lever tillsammans med en partner, hur länge har ni varit ett par?
Om du lever ensam, hur länge har du varit ensam?
Känner du tillit till dina vänner?

Solidaritet/kompanjonskap:

Upplever du att dina vänner finns där för dig och tvärtom?
Upplever du att föreningslivet blivit viktigare för dig efter pensioneringen?

ATT VARA

Känner du dig respekterad och uppskattad som person?
Har du känsla av att vara en betydelsefull person/ del i ett större sammanhang/i
samhället/gemenskapen?
Känner du att du som privatperson har möjlighet att påverka politiska beslut?
Upplever du att du har möjlighet att påverka din när miljö (i området där du bor, i en
boendeförening el genom politisk förening)?
Hur upplever du att ditt sociala nätverk fungerar som det ser ut idag?
Är det någon/något du saknar i ditt sociala nätverk, något du vill tillföra/förändra om du fick
möjlighet?

Om manlighet

Vad är manlighet för dig?
Har du någon gång känt dig ifrågasatt som man?
Hur ser du på det faktum att åldras som man

